

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

David Klíma

**Institut ekologické újmy a jeho přínos pro ochranu
životního prostředí v ČR**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Karolina Žáková, Ph.D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29.09.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 148 445 znaků včetně mezer.

.....
David Klíma

V Praze dne 29. září 2024

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval JUDr. Karolině Žákovské, Ph.D. za její čas, cenné rady a připomínky, které mi při zpracování této diplomové práce věnovala.

Rovněž tímto děkuji svým rodičům, mamince a tatínkovi, kteří mě během celého mého studia podporovali. Zvláštní poděkování patří mé ženě, Martince, za to, že je mi oporou a zdrojem inspirace i energie, a to nejen při psaní, ale v celém životě.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	1
ÚVOD.....	3
1. EKOLOGICKÁ ÚJMA V SYSTÉMU PRÁVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	5
1.1 PODSTATA INSTITUTU EKOLOGICKÉ ÚJMY A DŮVODY A SMYSL JEHO EXISTENCE	5
1.2 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	7
1.3 PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI ZA EKOLOGICKOU ÚJMU	10
1.3.1 Prameny mezinárodního práva.....	10
1.3.2 Prameny práva Evropské unie.....	11
1.3.3 Prameny vnitrostátního práva	13
1.4 PRÁVNÍ PRINCIPY VZTAHUJÍCÍ SE K ODPOVĚDNOSTI ZA EKOLOGICKOU ÚJMU	15
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	17
2. POJEM EKOLOGICKÉ ÚJMY A JEHO ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA	19
2.1 PRÁVNÍ VYMEZENÍ POJMU EKOLOGICKÉ ÚJMY.....	19
2.2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI ZA EKOLOGICKOU ÚJMU	20
2.3 POVINNÝ SUBJEKT V ODPOVĚDNOSTI ZA EKOLOGICKOU ÚJMU	21
2.4 OPRÁVNĚNÝ SUBJEKT PŘI ODPOVĚDNOSTI ZA EKOLOGICKOU ÚJMU	22
2.5 FORMY NÁPRAVY EKOLOGICKÉ ÚJMY.....	23
2.5.1 Formy nápravy ekologické újmy dle zákona o životním prostředí	23
2.5.2 Formy nápravy ekologické újmy dle zákona o předcházení ekologické újmě.....	24
2.6 SOUBĚH EKOLOGICKÉ ÚJMY A ŠKODY	26
2.7 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	27
3. EKOLOGICKÁ ÚJMA VE SLOŽKOVÝCH ZÁKONECH NA ÚSEKU OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	29
3.1 EKOLOGICKÁ ÚJMA A ZÁKON O OCHRANĚ PŘÍRODY A KRAJINY	29
3.2 EKOLOGICKÁ ÚJMA A LESNÍ ZÁKON	33
3.3 EKOLOGICKÁ ÚJMA A HORNÍ ZÁKON.....	34
3.4 EKOLOGICKÁ ÚJMA A VODNÍ ZÁKON	35
3.5 EKOLOGICKÁ ÚJMA A ZÁKON O OCHRANĚ ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU	37
3.6 EKOLOGICKÁ ÚJMA A LÁZEŇSKÝ ZÁKON.....	38
3.7 EKOLOGICKÁ ÚJMA A ZÁKON O NAKLÁDÁNÍ S GENETICKY MODIFIKOVANÝMI ORGANISMY A GENETICKÝMI PRODUKTY	38
3.8 EKOLOGICKÁ ÚJMA A ZÁKON O OCHRANĚ OVZDUŠÍ	39
3.9 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	40
4. ODPOVĚDNOST ZA EKOLOGICKOU ÚJMU V PRAXI.....	41
4.1 EKOLOGICKÁ ÚJMA PODLE ZÁKONA O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ V PRAXI.....	41

4.1.1	Uplatnění odpovědnosti za ekologickou újmu podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí	41
4.1.2	Legislativní práce na novelizaci zákona o životním prostředí a přijetí zvláštního předpisu předvídaného § 27 odst. 3 zákona o životním prostředí.....	42
4.2	EKOLOGICKÁ ÚJMA PODLE ZÁKONA O PŘEDCHÁZENÍ EKOLOGICKÉ ÚJMĚ V PRAXI	43
4.2.1	Obecné poznámky.....	43
4.2.2	Případ otrávení (kontaminace) řeky Bečvy.....	46
4.3	METODIKA OCEŇOVÁNÍ DŘEVIN ROSTOUCÍCH MIMO LES.....	47
4.4	DÍLČÍ ZÁVĚR.....	50
5.	NÁVRHY DE LEGE FERENDA	52
5.1	NÁVRHY DE LEGE FERENDA K EKOLOGICKÉ ÚJMĚ PODLE ZÁKONA O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ	52
5.1.1	Podmínka protiprávnosti ke vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu.....	52
5.1.2	Přijetí zvláštního předpisu a umožnění náhrady ekologické újmy v penězích.....	54
5.2	NÁVRHY DE LEGE FERENDA K EKOLOGICKÉ ÚJMĚ PODLE ZÁKONA O PŘEDCHÁZENÍ EKOLOGICKÉ ÚJMĚ.....	55
5.2.1	Rozšíření definice ekologické újmy a odpovědnosti za ekologickou újmu	55
5.2.2	Přidání relutární náhrady jako způsob nápravného opatření	57
5.2.3	Monitorování aplikace zákona o předcházení ekologické újmy.....	57
5.3	ZRUŠENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI ZA EKOLOGICKOU ÚJMU PODLE ZÁKONA O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ.....	59
5.4	DÍLČÍ ZÁVĚR.....	59
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	70
	PŘÍLOHA Č. 1 – ODPOVĚĎ MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ K ŽÁDOSTI O POSKYTNUTÍ INFORMACE PODLE ZÁKONA Č. 123/1998 SB., O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ Č.J. MZP/2022/040/4465 ZE DNE 18.01.2023	71
	PŘÍLOHA Č. 2 - ODPOVĚĎ MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ K ŽÁDOSTI POSKYTNUTÍ O INFORMACE PODLE ZÁKONA Č. 123/1998 SB., O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ Č.J. MZP/2023/140/668 ZE DNE 13.12.2023	73
	PŘÍLOHA Č. 3 - ODPOVĚĎ AGENTURY OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY K ŽÁDOSTI O POSKYTNUTÍ INFORMACE PODLE ZÁKONA Č. 123/1998 SB., O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ Č.J. 11055/SOSP/24 ZE DNE 13.05.2024	75
	PŘÍLOHA Č. 4 - ODPOVĚĎ AGENTURY OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY K ŽÁDOSTI O POSKYTNUTÍ INFORMACE PODLE ZÁKONA Č. 123/1998 SB., O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ Č.J. 17407/SOSP/24 ZE DNE 01.08.2024	77

PŘÍLOHA Č. 5 - ODPOVĚĎ MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ K ŽÁDOSTI O POSKYTNUTÍ INFORMACE
PODLE ZÁKONA Č. 123/1998 SB., O PRÁVU NA INFORMACE O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ Č.J.

MZP/2024/270/1279 ZE DNE 05.08.2024..... 82

**ABSTRAKT: INSTITUT EKOLOGICKÉ ÚJMY A JEHO PŘÍNOS PRO OCHRANU ŽIVOTNÍHO
PROSTŘEDÍ V ČR..... 83**

**ABSTRACT: THE INSTITUTE OF ENVIRONMENTAL HARM AND ITS CONTRIBUTION TO
ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE CZECH REPUBLIC 84**

Seznam zkratk

horní zákon	zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů
lázeňský zákon	zákon č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon, ve znění pozdějších předpisů
lesní zákon	zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů
Luganská úmluva	Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené činnostmi nebezpečnými životnímu prostředí
Listina základních práv a svobod	usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
přestupkový zákon	zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí
Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

vodní zákon	zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
zákon o předcházení ekologické újmě	zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon o integrované prevenci	zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), ve znění pozdějších předpisů
zákon o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty	zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, ve znění pozdějších předpisů
zákon o ochraně ovzduší	zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů
zákon o ochraně přírody a krajiny	zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
zákon o ochraně zemědělského půdního fondu	zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů
zákon o posuzování vlivů na životní prostředí	zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů
zákon o životním prostředí	zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Naše civilizace a lidská činnost, na které tato civilizace stojí, vedou nevyhnutelně k poškozování a znečišťování životního prostředí člověkem. K tomuto dochází způsoby, jež dnešní optikou můžeme označit za v souladu s právem, nebo naopak za protiprávní. Současně jsme jako společnost začali postupem času vnímat, že poškozovat a znečišťovat životní prostředí nelze donekonečna bez omezení a protipatření, neboť bychom pro další generace z planety Země mnoho hezkého nezanechali.

Na úrovni mezinárodní i národní z toho důvodu normotvůrci začali postupně přijímat zákony a uzavírat mezinárodní úmluvy na ochranu životního prostředí, které mají vést k ohleduplnému využívání přírodních zdrojů a umožnit tak trvale udržitelný rozvoj. Prostřednictvím těchto zákonů bylo od 90. let 20. století do právního řádu České republiky postupně zavedeno několik institutů, které vychází ze stěžejních principů práva životního prostředí, jakými jsou princip nejvyšší hodnoty, prevence, naturální restituce a princip odpovědnosti původce, resp. znečišťovatel platí. S některými z těchto institutů se můžeme setkat v každodenním životě. Jedná se například o poplatky za odebrané množství podzemní vody, limity těžby dřeva v lese nebo přestupky v oblasti ochrany a přírody a krajiny, tedy mimo jiné za zničení zvláště chráněných rostlin či jeskyní. Tyto instituty jsou již časem prověřené, funkční a prokazatelně vedou k účinnější ochraně životního prostředí.

Další instituty již jsou využívány méně nebo dokonce vůbec. Mezi těmito instituty neslavně vyčnívá ekologická újma a odpovědnost za ni. Jedná se o institut, který do právního řádu České republiky zavedl zákonodárce již v roce 1992 přijetím zákona o životním prostředí. Ekologická újma má za cíl umožnit obnovu protiprávně poškozené části životního prostředí tím, kdo ji poškodil, bez ohledu na vlastnictví, a pro případ, že to nebude možné, zajistit náhradu ztrát na životním prostředí jiným způsobem, popřípadě i v penězích. Uvedené lze vyjádřit i jinak - ekologická újma má poskytnout ochranu životnímu prostředí tam, kam nesahá odpovědnost správněprávní, trestněprávní a ani občanskoprávní za škodu. I přes značný potenciál ekologické újmy však dosud nebyl tento institut přímo použit. Lze dokonce říct, že ho zákonodárce ani nedokončil, neboť k němu dodnes nebyl přijat od počátku předpokládaný zvláštní předpis upravující výpočet ekologické újmy a další podrobnosti, což má přímý vliv na nepoužívání odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí v praxi. I přesto by však bylo chybou bez dalšího konstatovat, že ekologická újma podle zákona o životním prostředí neovlivňuje jednotlivé složkové právní předpisy v oblasti ochrany životního prostředí.

V roce 2008 zákonodárce transpozicí Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí zavedl do právního řádu České republiky ekologickou újmu a odpovědnost za ni ještě jednou, a to zákonem o předcházení ekologické újmy. Jakkoli by se mohlo zdát, že tento zákon navazuje na ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí, není tomu tak. Tato druhá ekologická újma je zcela samostatným institutem, který s sebou přináší komplexní úpravu preventivních a nápravných opatření a primárně cílí na jiný okruh původců ekologické újmy, než její předchůdkyně z roku 1992. I přesto však má s ekologickou újmou podle zákona o životním prostředí jedno společné – v praxi se dosud v České republice neuplatnila.

Cílem této diplomové práce je v prvních dvou kapitolách popsat a vyložit účel a smysl ekologické újmy, její pojem a základní prvky a zařazení v systému odpovědnosti v právu životního prostředí. Ve třetí kapitole se budu detailně věnovat promítnutí ekologické újmy do složkových právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí. Zvláštní pozornost budu věnovat též případu otravy řeky Bečvy, ke které došlo v září roku 2020 a která mohla být modelovým příkladem aplikace odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmy.

Poznatky o ekologické újmě z prvních kapitol této diplomové práce následně ve čtvrté a páté kapitole využiji pro zodpovězení dvou stěžejních otázek, a sice jaký je skutečný přínos institutu ekologické újmy v právním řádu České republiky a jaké úpravy stávajících právních předpisů by zákonodárce mohl přijmout, aby ekologická újma naplnila svůj nepopiratelný potenciál pro ochranu životního prostředí.

Při zpracování této diplomové práce budu vycházet nejen ze samotných právních předpisů a odborné literatury věnující se ekologické újmě a právu životního prostředí, ale i z metodik a odpovědí příslušných orgánů na mé otázky na toto téma. Text této diplomové práce odpovídá znění právních předpisů platných a účinných ke dni 29.09.2024.

1. Ekologická újma v systému práva životního prostředí

Jedním ze základních principů v právu životního prostředí je princip nejvyšší hodnoty.¹ Tento princip vyjadřuje, že životní prostředí je ze své podstaty pro člověka nenahraditelnou hodnotou, neboť bez něj by nebylo života na planetě Zemi v podobě, v jaké jej známe. Současně však sám člověk vlivem své činnosti soustavně poškozuje životní prostředí, kdy toto poškozování má často velmi závazné důsledky, které mohou být i nevratné a pro životní prostředí devastující. Zákodárce proto i s ohledem na zmíněný princip nejvyšší hodnoty zahrnul do zákonů několik institutů, jež mají za cíl životní prostředí chránit anebo různými způsoby sankcionovat² toho, kdo životní prostředí poškozuje. Ekologická újma je podle mého názoru institutem způsobitelným k obojímu, tedy k ochraně i sankcionování.

Cílem této kapitoly je zařadit institut ekologické újmy v systému práva životního prostředí a základním způsobem jej vymezit. K dosažení tohoto cíle je nutné se zabývat též právní odpovědností v právu životního prostředí a prameny právní úpravy ekologické újmy a odpovědnosti za ní, jakož i stěžejními principy s vlivem v této oblasti práva.

1.1 Podstata institutu ekologické újmy a důvody a smysl jeho existence

Institut ekologické újmy byl do právního řádu České republiky zaveden v roce 1992 zákonem č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, který jej vymezuje a stanovuje právní odpovědnost za její protiprávní způsobení. Zákodárce tím reagoval na absenci veřejnoprávního institutu, jenž by řešil ztráty na životním prostředí v rozsahu a způsobem, kterým to prostřednictvím soukromoprávní škody není možné.

Vraťme se však zpět k ekologické újmě podle zákona o životním prostředí, jejíž zkoumání je těžištěm této diplomové práce (jakkoli se budu věnovat i ekologické újmě podle zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Na následujících čtyřech jednoduchých příkladech poškození různých objektů ve světě kolem nás lidskou činností se pokusím nastínit důvody a smysl existence institutu ekologické újmy.

¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 50.

² Toto slovo zde používám *largo sensu*, tedy se nejedná o jen o sankcionování ve smyslu trestněprávním a správněprávním, ale i občanskoprávním, kdy pod pojmem sankce rozumím i náhradu škody.

V případě, že dojde k poškození automobilu stojícího před domem jako věci osobou rozdílnou od vlastníka (škůdcem), bude vlastník takové věci velmi pravděpodobně po škůdci vymáhat náhradu škody, a to způsobu, jež mu umožňuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.³ Je však pouze na vlastníkovu automobilu (poškozeném), jestli náhradu škody bude po škůdci uplatňovat, tedy ze strany společnosti do toho obecně nemůže být nucen.

Pokud by v jiné situaci vlastník automobilu poškodil vlastním zaviněním svůj vlastní automobil ve své garáži, nemohl by po žádné třetí osobě po právu vymáhat náhradu škody, neboť si ji způsobil on sám. Na společnost a okolní svět takto poškozený automobil nemá *de facto* žádný vliv a není třeba, aby mu společnost věnovala bližší pozornost.

Zcela jinou situací by však bylo, pokud by vlastník lesa v takovém lese nevhodným způsobem uskladnil sudy s kyselinou, která by ze sudů unikla a způsobila by rozsáhlé poškození lesa a rostlin a živočichů v něm žijících. Tímto únikem kyseliny by tak bezpochyby vznikla i ekologická újma, jak bude definována dále, neboť by došlo ke ztrátě nebo oslabení přirozených funkcí ekosystému (lesa) v důsledku lidské činnosti. Vlastník lesa by nemusel mít žádný zájem nastalou situaci řešit. Ze strany společnosti by zde však již měl být zájem na zachování funkčního lesa pro jeho příznivý vliv na životní prostředí a na člověka, popř. zájem na jeho bezodkladné obnově nehledě na zájmy a v konečném důsledku i vůli vlastníka lesa.

Čtvrtým a posledním příkladem je situace, kdy by došlo ke způsobení ekologické újmy tam, kde není žádný vlastník. Takovou situací může být hromadné ničení hnízd ptáků s vajíčky v určité oblasti. I přes absenci vlastníka ptáků a hnízd je třeba, aby společnost na ničení hnízd reagovala a zajistila, aby tato ekologická újma, o kterou by se bezpochyby jednalo, byla řešena.⁴

Poslední dva uvedené příklady nelze řešit skrze náhradu škody podle občanského zákoníku, neboť by nebylo dosaženo uspokojivého řešení – není zde vlastník, který by vymáhal náhradu škody a způsobené ekologické ztráty vůbec nemusí být škodou ve smyslu občanského zákoníku. Lze je však řešit⁵ aplikací odpovědnosti za způsobenou ekologickou újmu podle § 27 zákona o životním prostředí. Tato odpovědnost nerozlišuje, kdo byl vlastník a jestli zde vůbec

³ Vlastník poškozeného automobilu by tak dle § 2951 odst. 1 občanského zákoníku měl právo žádat po škůdci uvedení automobilu do předešlého stavu (*restitutio in integrum*) nebo nahrazení způsobené škody v penězích.

⁴ V tomto konkrétním případě by se dále uplatnila správněprávní za spáchání přestupku nebo trestněprávní odpovědnost za spáchání trestného činu, ty však způsobenou ekologickou újmu neřeší.

⁵ V současnosti však především v teoretické rovině, o tom více v kapitolách 2 a 4 této diplomové práce.

vlastník je, řeší „pouze“ to, že zde je (protiprávně způsobená) ekologická újma, za kterou někdo odpovídá, a kterou je třeba vypořádat. Toto tedy považuji za důvod a smysl institutu ekologické újmy – řešení ztrát nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů v důsledku lidské činnosti nehledě na vlastnické právo, existenci poškozeného a materiální složku, tedy tržní hodnotu poškozené součásti životního prostředí. Je otázkou, jak úspěšně dochází k naplňování tohoto smyslu, tomu však věnuji čtvrtou kapitolu této diplomové práce.

Smysl existence institutu ekologické újmy však lze spatřovat i ve snaze naplnit skrze něj některé vůdčí principy práva životního prostředí, mezi které patří mj. princip nejvyšší hodnoty, princip odpovědnosti původce a princip udržitelného rozvoje.⁶ Udržitelný rozvoj je třeba nejen podporovat, ale i komplexně chránit. A k tomu slouží mezi jinými instituty i ekologická újma a její náprava, neboť pokrývá i situace, na které občanskoprávní, trestněprávní a ani správněprávní předpisy nelze vůbec uplatnit.

1.2 Právní odpovědnost v právu životního prostředí

Institut ekologické újmy a odpovědnosti za ni nedílně souvisí s právní odpovědností a zejména s odpovědností v právu životního prostředí, která sleduje ochranu životního prostředí. Odpovědnost, v tomto významu nejen ta právní, je pak dle mého názoru základním stavebním kamenem ochrany životního prostředí, neboť skrze ni si lidé uvědomují možné i skutečné následky svých jednání na složky životního prostředí.

Jak již bylo nastíněno výše, odpovědnost má několik druhů – právní, politickou, ústavní či morální.⁷ Odpovědnost lze obecně definovat jako „závaznost odpovídati za nějaký čin a jeho důsledky.“⁸ Základním znakem odpovědnosti je existence sankce ve smyslu sekundární povinnosti

⁶ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 50.

⁷ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9. s. 173.

⁸ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, V. V. I. *Příruční slovník jazyka českého* [online]. 2007-2008 [cit. 2023-02-18].

Dostupné z:

https://psjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledej&heslo=odpov%C4%9Bdnost&where=hesla&zobraz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&numchange=no¬_initial=1.

vyvolané porušením určité normy.⁹ Ta nastupuje po porušení primární povinnosti a představuje obvykle povinnost subjektu snést nějakou formu újmy.

Právní odpovědností pak rozumíme formu právního vztahu, který nastupuje v případě porušení právní povinnosti a zakládá novou právní povinnost sankční povahy.¹⁰ Právní povinnost sankční povahy (sankce) je v případě právní odpovědnosti stanovena právním předpisem.¹¹ Základ tohoto pravidla je stanoven v čl. 39 Listiny základních práv a svobod, podle něhož jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest lze za jeho spáchání uložit.

Právní odpovědnost nastává na základě právních skutečností, konkrétně v důsledku protiprávních jednání nebo protiprávních stavů.¹² Protiprávní jednání může být komisivní či omisivní. V právu životního prostředí může vzniknout právní odpovědnost jak v případech komisivního, tak omisivního protiprávního jednání.¹³

Po porušení primární právní povinnosti nastávají právními předpisy předvídané následky. Prvním možným následkem je další trvání porušené primární povinnosti, k níž se přidá možnost vynutit splnění této primární povinnosti právem předvídaným způsobem. Druhým následkem může být, a v praxi pravidelně bývá, **vznik nové sekundární sankční povinnosti**¹⁴ subjektu, který porušil svou primární povinnost.¹⁵ V rámci třetí, zbytkové kategorie následků porušení primární povinnosti podle konkrétního případu dojde k neplatnosti či neúčinnosti právního jednání nebo k jiným následkům, jež předvídají právní předpisy nebo právní jednání mezi subjekty. Obecně tak lze shrnout, že následky porušení primární povinnosti negativně ovlivňují nebo alespoň mohou negativně ovlivnit ten subjekt, jenž primární povinnost porušil.

⁹ Obdobně jako v podkapitole 1.1 této diplomové práce je i zde sankce myšlena *largo sensu*. Tedy jako sekundární odpovědnost může nastoupit občanskoprávní náhrada škody, ale třeba též demise předsedy vlády podaná do rukou prezidenta republiky jako důsledek předchozích morálních či politických pochybení předsedy vlády.

¹⁰ GERLOCH, c. d., s. 174.

¹¹ Např. ustanovení § 87 odst. 4 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny stanoví, že za nepovolené pokácení dřeviny rostoucí mimo les lze uložit pokutu (sankci) do výše 20 000 Kč.

¹² GERLOCH, c. d., s. 174.

¹³ Komisivní protiprávní jednání představuje např. již popsané nepovolené pokácení dřeviny rostoucí mimo les. Omisivním protiprávním jednáním je v případě práva životního prostředí např. nesplnění ohlašovací povinnosti, kterou stanoví zákon o ochraně přírody a krajiny (§ 87 odst. 1 písm. e) zákona o ochraně přírody a krajiny).

¹⁴ GERLOCH, c. d., s. 175.

¹⁵ Touto novou povinností může být například povinnost nahradit způsobenou ekologickou újmu, uvést věc do původního stavu, zaplacení pokuty za přestupek nebo strpět trest zákazu činnosti za spáchaný trestný čin.

Právní odpovědnost má několik funkcí. V předchozím odstavci byla nastíněna funkce sankční. Ta způsobuje újmu subjektu, který porušil primární povinnost. Konkrétní podoba, jakož i rozsah takto vzniklé újmy (sankce), je odlišná podle právního odvětví. Za nejzávažnější považuji újmu, která hrozí v trestním právu, neboť může dojít k omezení osobní svobody fyzických osob nebo zrušení v případě osob právnických. Současně však nelze opomenout, že i správněprávní sankce mohou být velmi závažné, a to z mého pohledu především z důvodu výše pokut, jež mohou být za některé přestupky uloženy.

Dalšími funkcemi právní odpovědnosti jsou zejména funkce satisfakční, preventivní a reparační. Poslední dvě jmenované funkce mají v právu životního prostředí po mém soudu významné postavení, neboť primárním cílem ochrany životního prostředí je předcházet jeho poškozování a v případě již vzniklého poškození toto poškození nahradit.

Výše uvedené lze vztáhnout i na ekologicko-právní odpovědnost, jíž se označuje¹⁶ právní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. **Ekologicko-právní odpovědnost se dále člení na deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí a odpovědnost za ztráty na životním prostředí.**¹⁷ Ekologicko-právní odpovědnost může nastoupit jak jako odpovědnost za následek, tedy jako odpovědnost objektivní, tak i jako odpovědnost za zavinění, tedy odpovědnost subjektivní.¹⁸ S ohledem na to, že právní řád České republiky neobsahuje jediný zákon (lépe zákoník), jež by komplexně upravoval ochranu životního prostředí a jeho složek, je ekologicko-právní odpovědnost upravena v několika právních předpisech.¹⁹

Deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí se člení na odpovědnost trestní a odpovědnost správní. V případě trestní odpovědnosti je stěžejním pramenem zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který v hlavě VIII zvláštní části obsahuje celkem 17 skutkových podstat trestných činů – mj. poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 trestního

¹⁶ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 73.

¹⁷ Považuji za vhodné uvést, že s tímto členěním pracuje Katedra práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Katedra práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity odpovědnost v právu životního prostředí člení na soukromoprávní odpovědnost za újmu, odpovědnost správněprávní, odpovědnost trestněprávní a odpovědnost za ekologickou újmu. Vizte JANČÁŘOVÁ, I. *Právo životního prostředí: obecná část*. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0. s. 581.

¹⁸ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 73.

¹⁹ Deliktní odpovědnost je tak upravena např. ve vodním zákoně, zákoně o ochraně ovzduší nebo zákoně o integrované prevenci. Odpovědnost za ztráty na životním prostředí je pak upravena mimo jiné v občanském zákoníku, zákoně o životním prostředí a zákoně o ekologické újmě.

zákoníku) nebo poškození lesa (§ 295 trestního zákoníku). V praxi se však při ochraně životního prostředí mohou uplatit i další skutkové podstaty, např. poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku) nebo obecné ohrožení (§ 272 trestního zákoníku).

Správněprávní odpovědnost je zakotvena napříč jednotlivými složkovými předpisy, přičemž i sankce jsou značně variabilní – jako trest může být uložena pokuta na malou částku, ale i zákaz činnosti či pokuty ve výši několika milionů Kč.²⁰

Odpovědnost za ztráty na životním prostředí se používá jako společné označení pro škodu ve smyslu materiálního schodku na těch složkách životního prostředí, které můžeme označit za věci ve smyslu § 489 občanského zákoníku mající vlastníka, a pro ekologickou újmu ve smyslu imateriálního zhoršení vlastností ekosystému anebo jiných hodnot životního prostředí.²¹ Český právní řád již více než třicet let rozeznává jak odpovědnost za škodu, tak odpovědnost za ekologickou újmu. Jakkoli základem právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu je zákon o životním prostředí, pramenů věnujících se ekologické újmě je hned několik. Z toho důvodu se budu v následující podkapitole věnovat pramenům odpovědnosti za ekologickou újmu, a to na úrovni mezinárodní, Evropské unie a vnitrostátní.

1.3 Prameny právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu

1.3.1 Prameny mezinárodního práva

Pojem ekologické újmy nemá vlastní základ v mezinárodním právu a jeho pramenech. Přesto považuji za velice důležité jako první pramen uvést Úmluvu o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené činnostmi nebezpečnými životnímu prostředí, přijatou Radou Evropy v Luganu v roce 1993. Luganská úmluva totiž upravuje odpovědnost v širším než pouze soukromoprávním pojetí. Damohorský Luganskou úmluvu označil za progresivní,²² neboť tato úmluva vychází z principu objektivní odpovědnosti, kdy důkazní břemeno nese provozovatel vyčtených škodlivých činností. Mimo výše uvedeného však Luganská úmluva obsahuje též několik veřejnoprávních institutů, mj. systém povinného finančního zajištění, přístup

²⁰ Takto vysoké tresty hrozí mj. pachatelům přestupků podle § 40a odst. 2 písm. b), c), d) horního zákona nebo podle § 88 odst. 2) písm. a) až n) zákona o ochraně přírody a krajiny. Tedy pokutu ve výši až 2 000 000 Kč může orgán ochrany přírody uložit pachateli přestupku - právnické osobě/podnikající fyzické osobě, která usmrtila jedince zvláště chráněného raka říčního.

²¹ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 81.

²² DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 82.

k informacím či účast veřejnosti.²³ Luganská úmluva dále uvažuje zavést maximální třicetiletou objektivní promlčecí lhůtu k uplatnění náhrady škody.²⁴

Škodu Luganská úmluva definuje jako:²⁵

- a) úmrtí nebo zranění osob,
- b) zničení nebo poškození věcí,
- c) ztrátu nebo škodu vzniklou poškozením životního prostředí,²⁶ jež nejsou škodou podle písm. a) a b), s tím, že náhrada této ztráty nebo škody je podle Luganské úmluvy omezena na náklady na opatření určená k obnově poškozeného životního prostředí,
- d) náklady na preventivní opatření a veškeré ztráty způsobené preventivními opatřeními, jak je vymezuje Luganská úmluva.

Z výše uvedeného vyplývá, že Luganská úmluva definuje škodu širěji, než např. občanský zákoník, neboť škodou může být i poškození složek životního prostředí, jež nemají nebo nemohou mít vlastníka.

Luganská úmluva nicméně dosud nevstoupila v platnost, neboť nebyla ratifikována dostatečným počtem států. Podle čl. 8 odst. 3 Luganské úmluvy ji musí ratifikovat alespoň tři státy, z nichž alespoň dva budou členské státy Rady Evropy. To se však nestalo a Luganskou úmluvu k dnešnímu dni neratifikoval žádný stát.²⁷

1.3.2 Prameny práva Evropské unie

Ochrana životního prostředí a odpovědnost za ztráty na něm je aktivně řešena též na půdě Evropské unie. Důkazem toho je hned několik relevantních pramenů. Prvním z nich je Zelená kniha o nápravě škod na životním prostředí.²⁸ Tuto knihu vydala v roce 1993 Evropská komise a

²³ Ustanovení čl. 12, 14, 15, 16 a 18 Luganské úmluvy.

²⁴ Luganská úmluva pracuje v originálním znění v anglickém jazyce s pojmem „damage“, který se překládá do českého jazyka právě jako škoda, nikoli újma.

²⁵ Ustanovení čl. 2 odst. 7 Luganské úmluvy.

²⁶ Životní prostředí podle ustanovení čl. 2 odst. 10 Luganské úmluv zahrnuje přírodní živé i neživé zdroje (vzduch, vodu, faunu, flóru apod.), majetek, jež je součástí kulturního dědictví a charakteristické prvky krajiny.

²⁷ COUNCIL OF EUROPE. Chart of signatures and ratifications of Treaty 150 [online]. 28.09.2024 [cit. 24-09-28]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/recent-changes-for-treaties?module=signatures-by-treaty&treaty=150>.

²⁸ V anglickém originále *Green Paper on Remedying Environmental Damage*.

není právním předpisem. Zelená kniha se podobně jako v té době vydaná Luganská úmluva zabývala otázkami definice škody, druhu odpovědnosti, povinných osob, omezení odpovědnosti, liberace, ale také problematikou pojistitelnosti, systémem kolektivní úhrady škod na životním prostředí a nejednotnou národní úpravou členských států. Zelenou knihu považuji za poměrně obecný dokument, jehož účelem mělo být především podpořit a stimulovat další odbornou debatu o nápravě škod na životním prostředí.²⁹

Dalším pramenem, jenž taktéž není právním předpisem, je Bílá kniha o ekologickoprávní odpovědnosti.³⁰ Bílou knihu vydala v roce 2000 Evropská komise. Účelem Bílé knihy bylo prozkoumat, jak princip *znečišťovatel platí* (*polluter pays principle*) může nejlépe posloužit cílům Evropské unie chránit životní prostředí.³¹ Bílá kniha rozlišovala dva zcela nové druhy škod v oblasti odpovědnosti za škody na životním prostředí, a to škodu na biodiverzitě definovanou jako škodu v oblastech chráněných v rámci soustavy NATURA 2000³² a škodu mající základ v kontaminaci lokalit (půdy, povrchu, povrchových i podzemních vody).³³ V případě druhé jmenované škody Bílá kniha uvažovala s implementací principů *znečišťovatel platí*, prevence a předběžné opatrnosti do národních úprav spolu s určitou mírou jejich harmonizace.

Třetím pramenem, který je již na rozdíl od Zelené knihy a Bílé knihy právním předpisem, je Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. Tuto směrnici považuji za zásadní mj. z toho důvodu, že představuje první právní předpis, na kterém se v této oblasti po předchozích odborných debatách shodlo všech patnáct tehdejších států Evropské unie. Za cíl Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí lze označit předcházení škodám na volně žijících živočiších, planě rostoucích rostlinách, přírodních stanovištích, vodních zdrojích a půdě a

²⁹ K tomuto závěru mě vede už samotný úvod Zelené knihy, dostupný zde: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/68a4fac8-f843-4776-9a4e-c63a2d8e42df>.

³⁰ V anglickém originále *White paper on environmental liability*.

³¹ Část 1.1 Bílé knihy.

³² Část 4.5.1 Bílé knihy.

³³ Část 4.5.2 Bílé knihy.

v případě, že k těmto škodám dojde, jejich nápravu.³⁴ Směrnice tak nepokrývá všechny kategorie ztrát na životním prostředí,³⁵ ale právě jen ty, které jsou vyčteny v předchozí větě.

Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí je postavena na principech *znečišťovatel platí* a *trvale udržitelného rozvoje*³⁶ a zakládá objektivní odpovědnost provozovatelů vybraných rizikových činností. Objektivní odpovědnost je doplněna o subjektivní odpovědnost provozovatelů ostatních provozních činností za škody na vybraných chráněných druzích živočichů a rostlin a přírodních stanovištích.

Členské státy měly podle článku 19 odst. 1 Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí transponovat tuto směrnici do 30. dubna 2007. Většina členských států, včetně České republiky, však transpozici ve stanovené lhůtě neprovedla.³⁷ Do tuzemského právního řádu byla Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí transponována zákonem o předcházení ekologické újmy, který nabyl účinnosti dne 17. srpna 2008.

1.3.3 Prameny vnitrostátního práva

Základním právním pramenem odpovědnosti za ekologickou újmu jsou v České republice, obdobně jako v případě většiny dalších právních institutů, právní předpisy s největší právní silou, konkrétně ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, a Listina základních práv a svobod. Již v samotné preambuli Ústavy ČR je vyjádřené odhodlání střežit, vedle dalších, zděděné přírodní bohatství. Ústava ČR dále ve svém čl. 7 ukládá státu povinnost dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Podle čl. 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má pak každý právo na příznivé životní prostředí.

Základním vnitrostátním zákonným právním pramenem ochrany životního prostředí, ekologické újmy a odpovědnosti za porušení povinností při ochraně životního prostředí je zákon o životním prostředí. Zákon o životním prostředí ekologickou újmu vymezuje (k tomu více

³⁴ Ustanovení čl. I. Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí.

³⁵ STEJSKAL, V., VÍCHA, O. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem, souvisícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-07-3. s. 33.

³⁶ Bod 2 Preambule Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí.

³⁷ ÚŘAD PRO PUBLIKACE EVROPSKÉ UNIE. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí [online]. [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/NIM/?uri=CELEX:32004L0035>.

v podkapitole 2.1 této diplomové práce) a v ustanovení § 27 zavádí právní odpovědnost subjektů, které ekologickou újmu svým protiprávním jednáním způsobí. Starší právní předpisy v České republice ekologickou újmu neznaly.

I přes absenci úpravy a vymezení ekologické újmy v právních předpisech starších než zákon o životním prostředí, považuji za žádoucí zmínit zákon České národní rady č. 65/1986 Sb., kterým se doplňuje zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, ve znění zákona České národní rady č. 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství. Ustanovením § 19 odst. 3 tohoto zákona získalo Ministerstvo kultury České socialistické republiky pravomoc stanovit obecně závazným právním předpisem způsob společenského ohodnocení vybraných částí přírody. Ministerstvo kultury tak mohlo stanovit způsob vedoucí k zjištění konkrétní hodnoty částí přírody, které bylo třeba chránit, tedy např. lesů (stromů), vodstva či živé přírody. Na území tehdejší České socialistické republiky nicméně nebyl žádný takový předpis přijat a zůstalo pouze u návrhů sazebníků.³⁸ I přesto mám ve shodě s Damohorským³⁹ za to, že výše popsany § 19 odst. 3 zákona č. 65/1986 Sb. představuje náznak dalšího vývoje legislativy v oblasti odpovědnosti za ztráty na životním prostředí.

Při pohledu zpět do ustanovení § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí lze zjistit, že zákonodárce předvídá přijetí zvláštního předpisu. Tento zvláštní právní předpis má stanovit způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti umožňující praktickou aplikaci § 27 zákona o životním prostředí. Tento zvláštní právní předpis však do dnešního dne nebyl přijat a v současnosti na něm ani neprobíhají legislativní práce (o tom podrobněji v podkapitole 4.1 této diplomové práce). V tomto ohledu tak i po více než 32 letech od přijetí zákona o životním prostředí a zavedení institutu ekologické újmy a odpovědnosti za ni zůstává právní úprava odpovědnosti za ekologickou újmu nekompletní právě z důvodu chybějícího zvláštního předpisu.

Dalším zákonným právním pramenem upravujícím ekologickou újmu je zákon o předcházení ekologické újmě. Ten byl, jak již bylo výše zmíněno, přijat pro transpozici Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí. Zákon o předcházení ekologické újmě je na zákonu o životním prostředí a ekologické újmě podle něj zcela nezávislý a použije se samostatně.

S institutem ekologické újmy a její nápravou však v menší či větší míře souvisí i několik složkových zákonů na úseku ochrany životního prostředí. Jedná se o zákon č. 44/1988 Sb.,

³⁸ DAMOHORSKÝ, M. *Ekologická újma – nový pojem našeho právního řádu*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <http://www.aspi.cz>.

³⁹ Tamtéž.

o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon), zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Podrobněji bude o promítnutí institutu ekologické újmy v uvedených předpisech pojednáno v kapitole 3 této diplomové práce.

Z oblasti trestního práva může být pro ekologickou újmu relevantní trestní zákoník. Ačkoli tento právní předpis v žádném svém ustanovení o ekologické újmě nepojednává, protiprávní jednání vedoucí ke spáchání trestných činů proti životnímu prostředí⁴⁰ uvedených v hlavě VIII trestního zákoníku mohou způsobit právě i ekologickou újmu ve smyslu § 10 zákona o životním prostředí anebo ve smyslu § 2 odst. a) zákona o předcházení ekologické újmě.

1.4 Právní principy vztahující se k odpovědnosti za ekologickou újmu

Odpovědnost za ekologickou újmu se, stejně jako samotné právo životního prostředí, zakládá na několika právních principech. Ty lze obecně popsat tak, že představují vůdčí ideje (zásady), jež se používají při výkladu právních předpisů anebo též při legislativní činnosti.⁴¹

Pro ekologickou újmu a odpovědnost za ni ve smyslu zákona o životním prostředí i zákona předcházení o ekologické újmě považují za stěžejní princip prevence, princip naturální restituce, princip objektivní odpovědnosti původce a princip *znečišťovatel platí*.

Princip prevence je principem, který se týká nejen odpovědnosti za ekologickou újmu, ale práva obecně.⁴² Na úseku ochrany životního prostředí však má tento princip značný význam, neboť je vždy jednodušší a méně nákladné poškození životního prostředí předcházet, než jej následně napravovat. Zvláště při zohlednění skutečnosti, že mnohdy poškození životního prostředí vůbec nemusí jít napravit.⁴³

⁴⁰ Hlava VII zvláštní části trestního zákoníku (§ 293 a násl.).

⁴¹ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 50.

⁴² Princip prevence se tak uplatňuje i v občanském právu, kdy ustanovení § 2900 občanského zákoníku výslovně stanovuje každému počínat si tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě.

⁴³ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 52.

Zákon o životním prostředí princip prevence zakotvuje do práva životního prostředí v ustanoveních § 17 a § 18. Každý je tak mj. povinen předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí, minimalizovat důsledky své činnosti a posuzovat vlivy činností na životní prostředí.

V případě odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újme se princip prevence promítá v tom, že provozovatel má povinnost provádět preventivní a nápravná opatření.⁴⁴ Tato povinnost vychází z již výše uvedené skutečnosti, že je výhodnější (ekonomicky i z pohledu ochrany životního prostředí) poškození životního prostředí, resp. ekologické újme předcházet, než ji řešit následně.

Při pojednání o principu prevence v právu životního prostředí nelze závěrem nezmínit zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon se *de facto* věnuje pouze prevenci předcházení poškozování životního prostředí (a tím i ekologické újmy) skrze tímto zákonem upravená řízení, ve kterých se posuzují vlivy záměrů a koncepcí na životní prostředí.⁴⁵

Princip naturální restituce je promítnut do ustanovení § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, podle kterého má obnovení přirozené funkce narušeného ekosystému jako způsob nápravy ekologické újmy přednost před dalšími způsoby nápravy (o těch pojednávám v podkapitole 2.5 této diplomové práce). Tento princip se promítá též v zákoně o předcházení ekologické újme, neboť nápravná opatření podle tohoto zákona mají vést primárně k obnově, ozdravení nebo náhradě přírodního zdroje nebo jejich zhoršené funkce.⁴⁶

Podle zákona o předcházení ekologické újme mají nápravná opatření směřující k naturální restituci též přednost před jinými způsoby náhrady.⁴⁷

Princip znečišťovatel platí je velice výmluvný již podle svého názvu. Finanční náklady spojené s ekologickou újmou má nést ten, kdo svojí činností ekologickou újmu způsobil. Tento princip se použije v odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí i podle zákona o předcházení ekologické újme. V rámci úvah o úpravě stávajících parametrů

⁴⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona o předcházení ekologické újme.

⁴⁵ Ustanovení § 4 a 10a zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí).

⁴⁶ Ustanovení § 2 písm. k) zákona o předcházení ekologické újme.

⁴⁷ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 88.

odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí považují za velmi zajímavou myšlenku zpřísnění úpravy, kdy by odpovědnost za ekologickou újmu měl každý původce, tedy nejen ten, kdo ji způsobí protiprávním jednáním.^{48, 49} Toto ustanovení princip *znečišťovatel platí* totiž dle mého názoru značně omezuje. Podrobně se možným úpravám parametrů odpovědnosti za ekologickou újmu věnuji v kapitole 5 této diplomové práce.

Posledním stěžejním principem pro odpovědnost za ekologickou újmu je **princip objektivní odpovědnosti původce**. Ten stanovuje odpovědnost původce ekologické újmy, aniž by bylo vyžadováno jeho zavinění. Zákon o životním prostředí je v tomto případě strohý a princip nijak nerozvíjí.

V případě odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmy, resp. podle Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí je tomu však jinak. Podle ustanovení čl. 4 odst. 1 Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí se připouští liberace původce ekologické újmy (provozovatele) z důvodů ozbrojených konfliktů či živelní událostí výjimečné a neodvratné povahy.⁵⁰

1.5 Dílčí závěr

Při diskusích o ochraně životního prostředí je nutné vnímat, že trestněprávní, administrativněprávní a občanskoprávní odpovědnosti nejsou jediné způsoby, jak právem chránit životní prostředí. Ani jeden z těchto způsobů totiž nemusí vést k tomu hlavnímu, co by mělo být sledováno po zjištění poškození životního prostředí, resp. určitého ekosystému – jeho obnově.

Institut ekologické újmy a odpovědnosti za ni může nalézt uplatnění tam, kde vyjmenované tři kategorie odpovědnosti nenajdou uplatnění anebo nevedou k dostatečné reakci na poškození životního prostředí. V následující kapitole této diplomové práce budou nicméně nastíněna úskalí a nedostatky stávající úpravy ekologické újmy podle zákona o životním prostředí a odpovědnosti za ni.

Prameny odpovědnosti za ekologickou újmu nalezneme na všech třech „úrovních“ právních řádů, tedy v právu vnitrostátním, unijním i mezinárodním. V případě posledně jmenovaného právního řádu je stěžejní Luganská úmluva, která však k dnešnímu dni nevstoupila

⁴⁸ Ustanovení § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí.

⁴⁹ ŽÁKOVSKÁ, K. *Ekologická újma, nevyužitá příležitost českého práva životního prostředí*. In: GERLOCH A.; KRZYŽANKOVÁ K. (eds.). *Právo v měnícím se světě*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-828-0. s. 813.

⁵⁰ Ustanovení čl. 4 odst. 1 Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí.

v platnost. V případě evropského komunitárního práva je nejpodstatnější Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí.

V právním řádu České republiky je ekologická újma upravena dvojím způsobem, a to v zákoně o životním prostředí a zákoně o ekologické újmě. Je nutné mít vždy na paměti, že zákon o předcházení ekologické újmě transpozicí Směrnice o odpovědnosti za ekologickou újmu zakotvil v právním řádu České republiky svébytnou a samostatnou úpravu odpovědnosti za ekologickou újmu, která je na ekologické újmě ve smyslu staršího zákona o životním prostředí nezávislá. Tedy i v případě zrušení zákona o životním prostředí a vypuštění odpovědnosti za ekologickou újmu podle tohoto zákona by nadále byla plně aplikovatelná. Institut ekologické újmy je dále promítnut do několika složkových zákonů.

V jednotlivých pramenech odpovědnosti za ekologickou újmu se promítají čtyři stěžejní principy – princip prevence, princip *znečišťovatel platí*, princip naturální restituce a princip objektivní odpovědnosti původce ekologické újmy.

V následující kapitole na výše uvedené naváží a budu se věnovat samotnému pojmu ekologické újmy a odpovědnosti za ni a otázkám s tím souvisejícím.

2. Pojem ekologické újmy a jeho základní charakteristika

2.1 Právní vymezení pojmu ekologické újmy

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.1 této diplomové práce, právní řád České republiky rozeznává hned dvě definice ekologické újmy, tedy jsou zde dva samostatně stojící pojmy.

První, a pro tuto diplomovou práci stěžejní, je **pojem ekologické újmy podle zákona o životním prostředí**. Tento zákon ve svém ustanovení § 10 označuje za ekologickou újmu „ztrátu nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti“. Ekologickou újmu tak podle uvedené definice může být jakákoli nepříznivá změna na funkcích ekosystémů způsobená činností člověka bez ohledu na to, jestli byla způsobená jednáním v po právu nebo protiprávním.⁵¹ Zákon o životním prostředí poskytuje definici ekosystému, a to konkrétně v ustanovení § 3, podle kterého je ekosystém „funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase.“

Ekologickou újmu však nelze chápat jako škodu, jak ji vymezuje občanský zákoník v ustanovení § 2894 odst. 1, podle něhož se škodou rozumí újma na jmění, jímž je podle § 495 občanského zákoníku souhrn majetku a dluhů konkrétní osoby. Ekologická újma je naopak imateriální ztráta, kterou často nemusí být vůbec možné vyčíslit v penězích⁵² a může vzniknout i na těch složkách životního prostředí, které nevlastní či nemůže vlastnit žádná osoba.⁵³ S ohledem na to, že ekosystémy a jejich stav se nedotýkají jen jednoho jedince, ale celé společnosti, lze ekologickou újmu označit za celospolečenskou ztrátu, což se o škodě dle občanského zákoníku obecně říci nedá. Ekologická újma je tak na rozdíl od škody veřejnoprávním institutem, který se od škody odlišuje v několika ohledech.^{54, 55}

⁵¹ PSUTKA, J. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-559-5. s. 35.

⁵² HENDRYCH, D.; BĚLINA, M; FIALA, J.; ŠÁMAL, P.; ŠTENGLOVÁ, I. et al. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. [Systém Beck-online] C. H. Beck [2024-04-01]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-059-1.

⁵³ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 87.

⁵⁴ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. s. 88.

⁵⁵ JANČÁŘOVÁ, I. . *Právo životního prostředí: obecná část*. 1. s. 581.

Vedle ekologické újmy ve smyslu § 10 zákona o životním prostředí zná český právní řád rovněž **ekologická újma podle zákona o předcházení ekologické újmě**, kterou nelze pro přehled a úplnost výkladu opomenout. Jakkoli by se laickému čtenáři na první pohled mohlo zdát, že zákon o předcházení ekologické újmě dále rozvíjí relativně obecná ustanovení zákona o životním prostředí, není tomu tak. Ekologická újma je v § 2 písm. a) zákona o předcházení ekologické újmě vymezena jinak, a to jako „*nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo...*“. Dále jsou rozepsány konkrétní změny, které představují ekologickou újmu, kdy se může jednat o nepříznivé změny na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, podzemních nebo povrchových vodách nebo půdě znečištěním.⁵⁶ Zákon o předcházení ekologické újmě obsahuje samostatně stojící instituty upravující povinnosti k předcházení ekologické újmy (ve smyslu zákona o předcházení ekologické újmě) a k její nápravě a vychází ze sekundárního práva Evropské unie, konkrétně ze Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí (k tomu blíže srov. podkapitolu 1.3.2 této diplomové práce).

Lze tak shrnout, že v právním řádu České republiky máme dvě různé ekologické újmy, resp. její definice a koncepty.⁵⁷ Ekologická újma podle zákona o životním prostředí je, již ze samotné definice, obecnější a širší než ekologická újma podle zákona o předcházení ekologické újmě. Tu nicméně lze vnímat jako podmnožinu ekologické újmy dle zákona o životním prostředí, jakkoli to nebyl záměr zákonodárce.⁵⁸ V dalších podkapitolách této kapitoly bude pojednáno o ekologické újmě podle zákona o životním prostředí, pokud nebude výslovně uvedeno jinak.

2.2 Základní charakteristika právní odpovědnosti za ekologickou újmu

Již bylo řečeno, že ekologická újma může být způsobena jednáním po právu i protiprávním. Zatímco subjekt, který ekologickou újmu způsobí jednáním po právu, zákon o životním prostředí nijak nepostihuje a ani s jeho postihem nepočítá, v případě subjektu, jenž ekologickou újmu způsobí protiprávním jednáním, je tomu jinak. Podle ustanovení § 27 odst. 1 věty první zákona o životním prostředí každý, „*kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části.*“ Jsou zde tedy dvě možnosti, kdy nastoupí právní odpovědnost za ekologickou

⁵⁶ § 2 písm. a) bod 1., 2. a 3. zákona o předcházení ekologické újmě.

⁵⁷ ŽÁKOVSKÁ, K. *Ekologická újma, nevyužitá příležitost českého práva životního prostředí*. s. 806.

⁵⁸ Tamtéž, s. 810.

újmu. Zatímco vymezení možnosti „jiného protiprávního jednání“ zůstává na ostatních právních předpisech, poškozování životního prostředí se podle § 8 odst. 2 zákona o životním prostředí rozumí zhoršování stavu „jeho znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy.“ Znečišťování životního prostředí či jiný negativní vliv tak protiprávní nejsou, dokud nepřekročí míru stanovenou zvláštními předpisy.

Odpovědnost za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí považuji ve shodě se Stejskalem a Víchou⁵⁹ za odpovědnost objektivní, tedy za odpovědnost za následek, kdy se nezkoumá zavinění. Předpoklady vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu tak jsou a) protiprávní jednání spočívající v poškozování životního prostředí nebo jiném protiprávním jednání, b) způsobení ekologické újmy a c) příčinná souvislost mezi jednáním podle bodu a) a následkem podle bodu b).⁶⁰

2.3 Povinný subjekt v odpovědnosti za ekologickou újmu

Jedním z principů v právu životního prostředí je princip *znečišťovatel platí*. Tento princip vychází z principu odpovědnosti původce, který lze velmi stručně charakterizovat tak, že každý subjekt odpovídá za svou činnost.

V případě odpovědnosti za ekologickou újmu je princip *znečišťovatel platí* vyjádřen hned prvním slovem § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, tedy slovem „každý“. K nápravě ekologické újmy je tak povinen ten subjekt, který ji způsobil svým předchozím protiprávním jednáním. Zákon o životním prostředí přitom nerozlišuje mezi fyzickými a právnickými osobami.⁶¹

Bližší prozkoumání v rámci této podkapitoly dle mého názoru zasluhuje otázka promlčení odpovědnosti za ekologickou újmu, resp. práva na nápravu ekologické újmy. Zákon o životním prostředí promlčecí lhůtu práva na nápravu ekologické újmy neupravuje, avšak podle § 27 odst. 4

⁵⁹ STEJSKAL, V., VÍCHA, O. *Zákon o předcházení ekologické újmě...* s. 26.

⁶⁰ Tamtéž, s. 5.

⁶¹ V případě odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě je právní úprava nastavena odlišně a konkrétněji. Odpovědný je totiž podle § 4 zákona o předcházení ekologické újmě jen provozovatel vykonávající provozní činnost podle přílohy č. 1 k tomuto zákonu, pokud je zde příčinná souvislost mezi činností provozovatele a ekologickou újmou nebo její bezprostřední hrozbou. Odpovědný je podle § 5 zákona o předcházení ekologické újmě rovněž ten provozovatel, který způsobil ekologickou újmu na chráněných druzích volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin či přírodních stanovištích nebo vyvolal její bezprostřední hrozbu provozní činností neuvedenou v příloze č. 1 k zákoně o předcházení ekologické újmě.

tohoto zákona se pro ekologickou újmu použijí obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody. Tato úprava vede ke dvěma možným výkladům a názorům.⁶²

Prvním výkladem můžeme dojít k tomu, že promlčecí lhůta práva na nápravu ekologické újmy je obdobná jako odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Tedy by k promlčení práva na nápravu ekologické újmy došlo po deseti, resp. patnácti letech v případě úmyslně způsobené ekologické újmy.⁶³ Po uplynutí této promlčecí lhůty by se náprava ekologické újmy stala pro původce ekologické újmy naturální obligací.

Podle druhého výkladu není promlčecí lhůta práva na nápravu ekologické újmy v zákoně o životním prostředí uvedena záměrně. Tímto má být zdůrazněno, že právo na nápravu ekologické újmy se nepromlčuje. Toto právo a jemu odpovídající povinnost původce ekologické újmy by tak byly bez určitého časového omezení, kdy *de facto* jediná skutečnost, která by mohla přivodit jejich zánik, by spočívala v obnovení poškozených ekosystémů do původního stavu. V tomto případě by již vymáhání práva na nápravu ekologické újmy nedávalo smysl, neboť by příroda sama dosáhla žádoucího stavu a primárního způsobu nápravy ekologické újmy, tedy obnovení přirozených funkcí narušeného ekosystému.⁶⁴ S ohledem na to, že v dané věci neexistují relevantní správní a ani soudní rozhodnutí, zůstávají oba výše popsané možné výklady promlčecí lhůty práva na nápravu ekologické újmy pouze v teoretické rovině.

2.4 Oprávněný subjekt při odpovědnosti za ekologickou újmu

Ekologická újma je veřejnoprávním institutem.⁶⁵ Oprávněným subjektem při odpovědnosti za ekologickou újmu, tedy subjektem, jenž může po povinném subjektu požadovat určité chování dle zákona o životním prostředí, je stát.⁶⁶ Stát tak činí prostřednictvím příslušného orgánu státní správy. Příslušný orgán státní správy současně rozhodne o uložení povinnosti povinnému subjektu za způsobenou ekologickou újmu.⁶⁷

Zákon o životním prostředí nestanoví, který orgán státní správy je příslušný k rozhodnutí o uložení povinnosti za způsobenou ekologickou újmu. Podle mého názoru by tak příslušným

⁶² PSUTKA, c. d., s. 37.

⁶³ Ustanovení § 636 odst. 1, 2 občanského zákoníku.

⁶⁴ Ustanovení § 27 odst. 1 věta první zákona o životním prostředí.

⁶⁵ Srov. porovnání ekologické újmy v podkapitole 2.1 této diplomové práce.

⁶⁶ Ustanovení § 27 odst. 3 zákona o životním prostředí.

⁶⁷ Ustanovení § 27 odst. 2 zákona o životním prostředí.

orgánem státní správy bylo v současnosti Ministerstvo životního prostředí České republiky jako ústřední orgán státní správy pro ochranu životního prostředí a jeho složek.⁶⁸ Najisto by příslušnost mohl postavit zvláštní právní předpis, jehož přijetí předvídá § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí. Příslušnosti orgánů k ukládání nápravných opatření podle složkových zákonů se dále věnuji v kapitole 3 této diplomové práce.

Pro srovnání považuji za vhodné stručně popsat, jak je příslušnost upravena v zákoně o ekologické újmě. Zde příslušnost rozdělena hned mezi několik orgánů,⁶⁹ především mezi Ministerstvo životního prostředí jako orgán vrchního státního dozoru a Českou inspekci životního prostředí jako orgán zjišťující a evidující případy ekologické újmy a rozhodující o uložení preventivních nebo nápravných opatření. Na území národních parků a zvláště chráněných území, v nichž podle zákona o ochraně přírody a krajiny vykonává státní správu Agentura ochrany přírody a krajiny, jsou příslušným orgánem v rozsahu působnosti České inspekce životního prostředí správy národních parků nebo Agentura ochrany přírody a krajiny.⁷⁰ Příslušnost je tak podle pro jednotlivé činnosti státní správy podle zákona o předcházení ekologické újmě jasně rozdělena.

2.5 Formy nápravy ekologické újmy

Zákon o životním prostředí i zákon o předcházení ekologické újmě stanovují samostatné formy nápravy, resp. opatření k řešení ekologické újmy.

2.5.1 Formy nápravy ekologické újmy dle zákona o životním prostředí

Zákon o životním prostředí vedle samotného vymezení pojmu ekologické újmy upravuje i odpovědnost za porušení povinností při ochraně životního prostředí a formy nápravy protiprávně způsobené ekologické újmy. Konkrétně je tato úprava obsažena v § 27 zákona o životním prostředí, přičemž těžiště je v odst. 1, který stanovuje následující formy nápravy ekologické újmy:

- 1) obnovení přirozených funkcí ekosystému nebo jeho části do předešlého stavu (restituce),
- 2) náhrada jiným způsobem,
- 3) náhrada v penězích (relutární náhrada).

Primárně se má ekologická újma nahrazovat podle bodu 1). Podle bodu 2) se bude postupovat, není-li postup podle bodu 1) možný nebo z vážných důvodů účelný. Podle bodu 3), tedy

⁶⁸ Ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 2/1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ Ustanovení § 16 zákona o předcházení ekologické újmě.

⁷⁰ Tamtéž.

nahrazením ekologické újmy v penězích, se pak bude postupovat pouze v případě, kdy není možné postupovat podle bodu 2). Je nicméně stanoveno, že souběh náprav podle bodů 1)-3) není vyloučen.⁷¹

Otázka nápravy ekologické újmy je podle stávající právní úpravy zcela závislá na zvláštním právním předpisu, jehož přijetí předvídá § 27 odst. 1 věta 4. zákona o životním prostředí. Již v podkapitole 1.3.3 této diplomové práce jsem zmínil, že tento zvláštní právní předpis dodnes nebyl přijat. Vyjma zákona o ochraně přírody a krajiny a jeho § 9 tak neexistuje předpis, který by umožnil nápravu ekologické újmy podle bodu 2). Nápravu podle bodu v současnosti neumožňuje žádný předpis 3).⁷² Pokud by tak nyní teoreticky došlo k řízení proti původci ekologické újmy podle zákona o životním prostředí, mohla by mu být uložena pouze náprava podle bodu 1), tedy obnovení přirozených funkcí původcem narušeného ekosystému nebo jeho části do předešlého stavu.

2.5.2 Formy nápravy ekologické újmy dle zákona o předcházení ekologické újmě

Zákon o předcházení ekologické újmě rozeznává preventivní opatření a nápravná opatření. Jak vyplývá již z jejich samotného názvu, tak **preventivní opatření** mají vést k předcházení vzniku ekologické újmy. Preventivní opatření je podle § 6 odst. 1 zákona o předcházení ekologické újmě povinen provést provozovatel v případě bezprostředně hrozící ekologické újmy. Provozovatel současně s provedením preventivních opatření sdělí příslušnému orgánu informace o všech důležitých okolnostech bezprostřední hrozby ekologické újmy a provedených preventivních opatřeních. S ohledem na to, že není stanovena forma tohoto sdělení, jej lze učinit ústně i písemně.⁷³ V případě, že provedená preventivní opatření nevedou k odstranění hrozby ekologické újmy, oznámí to provozovatel příslušnému orgánu.⁷⁴

Příslušný orgán může v případech bezprostředně hrozící ekologické újmy též i před zahájením řízení podle ustanovení § 8 zákona o předcházení ekologické újmě vyzvat provozovatele, aby ve stanovené lhůtě provedl konkrétní preventivní opatření. Rozhodnutím

⁷¹ Ustanovení § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí.

⁷² Zmíněné ustanovení § 9 zákona o ochraně přírody a krajiny sice počítá ve svém odst. 3 i s touto formou nápravy, avšak dosud nebyl vydán zvláštní zákon, který má stanovit výši odvodů, podmínky pro jejich ukládání a jejich případné prominutí. Tomuto tématu se více věnuji v podkapitole 3.1 této diplomové práce.

⁷³ STEJSKAL, V., VÍCHA, O. *Zákon o předcházení ekologické újmě...* s. 85.

⁷⁴ Ustanovení § 6 odst. 2 zákona o předcházení ekologické újmě.

vydaném v řízení pak může příslušný orgán uložit provozovateli provedení konkrétních preventivních opatření spolu se stanovením podmínek a lhůt pro jejich provedení.⁷⁵

V případech, kdy provozovatel bezodkladně nebo ve stanovené lhůtě neprovede preventivní opatření nebo není-li provozovatel znám, sám příslušný orgán zajistí bez zbytečného odkladu provedení preventivních opatření.^{76, 77}

Pokud i přes provedení preventivních opatření nebo bez jejich provedení vznikne anebo je zjištěna ekologická újma, je provozovatel povinen neprodleně provést veškerá proveditelná **nápravná opatření** k okamžité kontrole, omezení nebo odstranění ekologické újmy a jejích následků.⁷⁸ Zákon o předcházení ekologické újmě nicméně nestanoví zcela konkrétní metody a postupy, které mají být během realizace nápravných opatření použity, ale právě cíle, jichž je třeba dosáhnout, a východiska, jež je třeba vzít v úvahu při volbě nápravných opatření.

Vedle povinnosti provést nápravná opatření musí provozovatel též sdělit příslušnému orgánu všechny důležité informace o vzniklé ekologické újmě, a to ústně nebo písemně,⁷⁹ a vypracovat bezodkladně návrh nápravných opatření v souladu s přílohou č. 4 k zákonu o předcházení ekologické újmě a předložit tento návrh příslušnému orgánu ke schválení. Příloha č. 4 stanoví obecná východiska (rámec), podle kterého se vybírají konkrétní nejvhodnější opatření, která povedou k nápravě ekologické újmy. Zákon o předcházení ekologické újmě rozlišuje primární, doplňkovou a vyrovnávací nápravu. **Primární náprava** má vést k navrácení poškozených přírodních zdrojů nebo jejich zhoršené funkce do základního stavu⁸⁰ nebo alespoň směrem k tomuto stavu. **Doplňková náprava** je nápravné opatření přijaté v souvislosti s přírodním zdrojem nebo jeho funkcemi, které je přijato, pokud primární náprava nevedla k plné obnově poškozených přírodních zdrojů nebo jeho funkcí. **Vyrovnávací náprava** je nápravné opatření přijaté s cílem vyrovnat přechodné ztráty na přírodních zdrojích nebo jejich funkcích

⁷⁵ Ustanovení § 6 odst. 4 zákona o předcházení ekologické újmě.

⁷⁶ Ustanovení § 6 odst. 5 zákona o předcházení ekologické újmě.

⁷⁷ PSUTKA, c. d., s. 52.

⁷⁸ Ustanovení § 7 odst. 1 zákona o předcházení ekologické újmě.

⁷⁹ STEJSKAL, V., VÍCHA, O. *Zákon o předcházení ekologické újmě...* s. 96.

⁸⁰ Základním stavem se podle ustanovení § 2 písm. o) zákona o předcházení ekologické újmě rozumí stav přírodních zdrojů a jejich funkcí, který existoval v době, kdy došlo k ekologické újmě a jenž dále trval, kdyby k ní nedošlo. Základní stav se určuje odhadem podle nejlepších dostupných informací o stavu přírodních zdrojů a jejich funkcí před ekologickou újmou.

v důsledku ekologické újmy. Vyrovňovací opatření má probíhat, dokud primární nebo doplňková náprava (opatření) nedosáhnou svého účinku.⁸¹

Obdobně jako v případě preventivních opatření je příslušný orgán povinen sám zajistit provedení nezbytných nápravných opatření, pokud je neprovede bezodkladně provozovatel nebo není-li provozovatel znám.⁸²

2.6 Souběh ekologické újmy a škody

Podle § 27 odst. 4 zákona o životním prostředí se pro „*ekologickou újmu použijí obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody, pokud odstavce 1 až 3 nestanoví jinak*“. S ohledem na to, že obecným předpisem upravujícím odpovědnost za škodu a náhradu škody je v právním řádu České republiky občanský zákoník, by se pro ekologickou újmu zbytkově použila ustanovení § 636 a 2894 a násl. občanského zákoníku. V teoretickém případě, ve kterém by se po původci protiprávně způsobené ekologické újmy vymáhala jak náprava ekologické újmy, tak náhrada škody,⁸³ by tedy bylo postupováno u nápravy i náhrady minimálně částečně podle jednoho právního předpisu (občanského zákoníku),⁸⁴ a to i když se ekologická újma od škody zásadním způsobem liší, jak jsem již popsal v podkapitole 1.1 této diplomové práce.

Dále dle § 27 odst. 5 zákona o životním prostředí nejsou přechozími odstavci tohoto § dotčeny obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody, tedy ustanovení občanského zákoníku. Zákon o životním prostředí tak připouští souběh odpovědnosti za ekologickou újmu a odpovědnosti za škodu. Tento souběh může vést ke třem rozdílným situacím,⁸⁵ jakkoli považuji za nutné upozornit, že tyto situace jsou s ohledem na platnou a účinnou právní úpravu především teoretické úvahy a v praxi se s nimi nesetkáme:

- 1) bude uplatněn nárok na náhradu škody a nápravu ekologické újmy;
- 2) bude uplatněn nárok na náhradu škody a nárok na nápravu ekologické újmy nebude uplatněn; nebo

⁸¹ Příloha č. 4 k zákonu o předcházení ekologické újmě.

⁸² Ustanovení § 7 odst. 6 zákona o předcházení ekologické újmě.

⁸³ K této situaci by mohlo dojít např. pokud by osoba A vykácela les osoby B, čímž by způsobila jak ekologickou újmu, tak škodu osobě B.

⁸⁴ Občanský zákoník by v případě řízení o nápravě ekologické újmy použil pro určení délky promlčecí lhůty, jak uvádím v podkapitole 2.3 této diplomové práce.

⁸⁵ PSUTKA, c. d., s. 37.

3) bude uplatněn nárok na nápravu ekologické újmy a nárok na náhradu škody nebude uplatněn.

V situaci popsané v bodu 1) by v případě úspěšného uplatnění obou nároků původce ekologické újmy a škůdce v jedné osobě mohl teoreticky plnit hned dvakrát. Pokud by k této situaci došlo, měly by příslušné orgány státní správy dle mého názoru dbát na to, aby byl naplněn smysl odpovědnosti za ekologickou újmu. Tedy povinnost uložená původci ekologické újmy podle zákona o životním prostředí by měla sledovat nápravu poškozeného ekosystému, ne pouze v konečném důsledku dvojitou peněžní „sankci“ (náhradu škody v penězích, nápravu ekologické újmy v penězích), ve které by příslušný orgán státní správy namísto nápravy ekologické újmy obnovením do původního stavu či náhradním plněním vždy uložil jen náhradu v penězích. Ve shodě s Psutkou⁸⁶ mám za to, že možné situace souběhů by měly být lépe řešeny legislativními úpravami, o nichž pojednávám v podkapitole 5.2 této diplomové práce.

K situaci 2) by dle mého názoru nemělo docházet. Pakliže se příslušný orgán státní správy dozví o ekologické újmě, měl by přistoupit ke krokům vůči původci ekologické újmy vedoucím k její nápravě.

Situace 3) pak po mém soudu nejlépe vystihuje smysl a účel ekologické újmy a odpovědnosti za ni. I v případech, kdy bude vlastník, jemuž byla způsobena škoda, netečný a neuplatní nárok na náhradu škody anebo bude původce ekologické újmy a vlastník jedna osoba, příslušný orgán státní správy má (resp. je povinen) uložit nápravu ekologické újmy. Toto by jednak mohlo mít příznivé dopady v rámci generální prevence při ochraně životního prostředí, neboť potenciální původci ekologické újmy by mohli být odstrašeni možností uložení nápravy ekologické újmy ze strany státu, a jednak by docházelo k obnově ekosystému v rámci náprav nebo alespoň k získání finančních prostředků pro ochranu životního prostředí.

2.7 Dílčí závěr

Ekologická újma podle zákona o životním prostředí a odpovědnost za ni má svůj základ v § 9, 10 a 27 zákona o životním prostředí. Stávající úprava je velmi obecná a její využití v praxi je pro absenci prováděcího právního předpisu nemožné. Vedle toho český právní řád zná ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě, který již lze bezpochyby považovat za komplexní a v praxi použitelný právní předpis, jež nicméně používán není, jak popíšu v kapitole 4 této diplomové práce.

⁸⁶ PSUTKA, c. d., s. 37.

I přes výše uvedené je nicméně ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí vhodné vnímat jako právní institut s velkým potenciálem pro ochranu životního prostředí, který by neměl být *na věky* ponechán nepoužitelným.

V další kapitole této diplomové práce se budu věnovat promítnutí institutu ekologické újmy do složkových zákonů na úseku ochrany životního prostředí. Z toho bude patrné, že ekologická újma není jen o zákoně o předcházení ekologické újmě a třech paragrafech zákona o životním prostředí.

3. Ekologická újma ve složkových zákonech na úseku ochrany životního prostředí

O složkových zákonech na úseku ochrany životního prostředí lze ve vztahu k řešenému tématu ekologické újmy konstatovat, že tyto zákony s pojmem ekologické újmy téměř nepochybují a nepoužívají jej. Přesto se v jednotlivých ustanoveních nachází úprava, která má v rámci nápravných opatření za cíl řešit závadný stav dané složky životního prostředí, a tedy ve svém důsledku fakticky často i ekologickou újmu. Stejně tak lze ve složkových zákonech nalézt právní úpravu preventivních opatření, jež ekologické újmě mohou předcházet. Cílem této kapitoly je tak rozbor relevantních složkových zákonů z pohledu institutu ekologické újmy a forem jejího předcházení a nápravy.

3.1 Ekologická újma a zákon o ochraně přírody a krajiny

Zákon o ochraně přírody a krajiny v případě odpovědnosti na úseku ochrany přírody nepochybují s pojmem ekologické újmy, avšak v ustanovení § 86 jednotlivé formy újmy na částech přírody a krajiny upravuje. Formami újmy na částech přírody a krajiny tak jsou poškození, zničení nebo nedovolená změna.⁸⁷

Zákon o ochraně přírody a krajiny obsahuje různá nápravná i preventivní opatření, která jsou hned v několika částech tohoto zákona.

První nápravné opatření je obsaženo v ustanovení § 9 zákona o ochraně přírody a krajiny. Podle něho může orgán ochrany přírody rozhodnutím o povolení kácení dřevin uložit žadateli o povolení tohoto kácení přiměřenou náhradní výsadbu, jež má kompenzovat ekologickou újmu vzniklou pokácením dřevin. Spolu s náhradní výsadbou může být žadateli uložena následná péče o takto vysazené dřeviny po dobu až pěti let.⁸⁸ Z výše uvedeného vyplývá, že na základě zákona o ochraně přírody a krajiny může být uložena i kompenzace ekologické újmy vzniklé kácením dřevin v souladu s právem, což představuje odchylku od odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí, jež umožňuje uložit některou z forem náprav pouze za ekologickou újmu způsobenou protiprávním jednáním.

Zákon o ochraně přírody a krajiny počítá se situací, kdy orgán ochrany přírody neuloží provedení náhradní výsadby, jak je popsána v předchozím odstavci. Pokud k uložení náhradní

⁸⁷ Ustanovení § 86 odst.1 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁸⁸ Ustanovení § 9 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny.

výsadby nedojde, je ten, kdo kácí dřeviny s povolením orgánu ochrany přírody, povinen zaplatit odvod do rozpočtu obce, která je povinna tento odvod použít na zlepšení životního prostředí.⁸⁹ Ten, kdo dřeviny kácel bez povolení orgánu ochrany přírody (protiprávně), je povinen zaplatit odvod do Státního fondu životního prostředí. Zákon o ochraně přírody a krajiny předpokládá přijetí zvláštního zákona, který stanoví výši odvodů za kácení dřevin, podmínky pro ukládání odvodů i podmínky pro jejich prominutí. Tento zvláštní předpis však, obdobně jako v případě zvláštního předpisu podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, nebyl ani více než 30 let po přijetí zákona o ochraně přírody a krajiny přijat a jeho ustanovení § 9 odst. 3 tak zůstává v praxi nepoužitelné.⁹⁰

Zákon o ochraně přírody a krajiny výslovně v § 9 odst. 4 stanoví, že provedením náhradní výsadby nebo zaplacením odvodu, o kterých pojednávám v předchozích dvou odstavcích, je splněna povinnost náhradního opatření podle § 86 odst. 2 tohoto zákona i náhrady ekologické újmy podle zákona o životním prostředí. Ve vztahu k ekologické újmě podle zákona o životním prostředí se jedná v českém právním řádu o jedinečnou úpravu, která nemá v žádném jiném složkovém předpisu obdobu.

Další kompenzační opatření může orgán ochrany přírody stanovit i v případě vydání souhlasného stanoviska k zásahům do evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti při posuzování koncepcí nebo záměrů podle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, které je mohou samostatně nebo ve spojení s jinými koncepcemi nebo záměry významně ovlivnit z hlediska předmětu ochrany nebo celistvosti.⁹¹ Pokud posouzení prokáže významný negativní vliv a není možné zvolit jiné řešení koncepce či záměru, může orgán ochrany přírody schválit variantu koncepce či záměru s nejmenším možným negativním vlivem, a to pouze z naléhavých

⁸⁹ Ustanovení § 9 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁹⁰ V souvislosti s odvodou považuji za vhodné doplnit, že jejich výše musí být stanovena skutečně zvláštním zákonem. Nepřípustné je tak stanovení výše odvodu obecně závaznou vyhláškou obce.

Bez zajímavosti dle mého názoru není ani účel odvodu, kterým má být „zlepšení životního prostředí“. Jakkoli na jedné straně lze takto neurčitě definovaný účel považovat za vhodný z důvodu, že umožňuje obci provést jakékoli zlepšení životního prostředí, na straně druhé obec finanční prostředky z odvodu může použít pro účel, který vůbec nebude kompenzovat vykácené dřeviny (např. zaplacení služeb zahradníků pro údržbu záhonů v obci). Podrobně se tomuto tématu věnuje Šimandl v ŠIMANDL, Milan. Náhradní výsadba a odvody – slabé stránky právní úpravy ochrany dřevin. In: *Správní právo*. [Systém Codexis]. Ministerstvo vnitra [cit 2024-04-04]. Dostupné z www.next.codexis.cz. ISSN 0139-6005.

⁹¹ Ustanovení § 45h odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny.

důvodů převažujícího zájmu a po uložení kompenzačních opatření.⁹² Kompenzačními opatřeními pro koncepcí může být nahrazení lokality dotčené realizací koncepcí jinou lokalitou v obdobném rozsahu a kvalitě. Pro kompenzace dopadů záměrů může být jako opatření uloženo vytvoření podmínek pro zachování nebo zlepšení záměrem ovlivněných předmětů ochrany ve stejné lokalitě, nahrazení lokality jinou obdobou lokalitou nebo opatření směřující k nahrazení možných dočasných ztrát na předmětu ochrany.⁹³ Je třeba zdůraznit, že v tomto odstavci popsaná opatření jsou transpozicí Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a Směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků. Tedy se nejedná o opatření, jež by pro ochranu těchto složek životního prostředí inicioval tuzemský zákonodárce.

Zákon o ochraně přírody a krajiny v § 68 stanovuje vlastníkům a nájemcům pozemků povinnost zlepšovat podle svých možností stav dochovaného přírodního a krajinného prostředí za účelem zachování druhového bohatství přírody a udržení systémů ekologické stability. V rámci plnění této povinnosti uvedené subjekty mohou *de facto* provádět opatření prevenční i nápravná. Tedy taková, která povedou k eliminaci následků ekologické újmy (např. vyčištění pozemků od nelegálních skládek pneumatik či suti). Orgány ochrany přírody mohou podle § 68 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny provádět samy či prostřednictvím jiného zásahy ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí, pakliže tak na základě předchozí písemné výzvy neučiní vlastník či nájemce pozemku, a to zejm. pokud se jedná o ochranu zvláště chráněných částí přírody a významných krajinných prvků.⁹⁴ Zásahy podle předchozí věty nemusí být realizovány na základě předchozího protiprávního jednání vlastníka či nájemce pozemku, ale i v případech, v nichž rozpor s právem není.

Nápravná opatření jsou dále upravena v již zmíněném § 86 zákona o ochraně přírody a krajiny. Tato úprava má obsáhnout řešení odstranění následků neoprávněných negativních zásahů

⁹² Ustanovení § 45i odst. 4 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁹³ Ustanovení § 45i odst. 4 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁹⁴ Ústavnost ustanovení § 68 odst. 3 a 4 zákona o ochraně přírody a krajiny byla u Ústavního soudu ČR napadena skupinou 25 senátorů. Ústavní soud ČR v nálezu Pl. ÚS 8/08 shledal tato ustanovení ústavně konformními s tím, že výzva orgánu ochrany přírody je individuálním správním aktem, jenž musí být konkrétní co požadovaného opatření, které má vlastník či nájemce pozemku provést. Orgán ochrany přírody tak nemůže ve výzvě podle § 68 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny požadovat např. „lepší péči o zvláště chráněné rostlinné druhy na pozemku“ bez jakékoli další specifikace.

do přírody a krajiny, které tyto poškodí, zničí nebo nedovoleně změní. Primární formou nápravy je naturální restituce (uvedení přírody či krajiny do původního stavu), k níž má dojít vždy, pokud je to možné a účelné. Povinnost uvést do původního stavu má pouze ten, kdo řešenou újmu způsobil, a to již na základě samotného zákona.^{95, 96} Orgán ochrany přírody zde rozhoduje pouze o možnosti a podmínkách uvedení do původního stavu. Promítají se zde tak principy naturální restituce a odpovědnosti původce. V případech, kdy naturální restituce není možná, může orgán ochrany přírody uložit povinnému, aby provedl konkrétní přiměřená náhradní opatření k nápravě. Těmito opatřeními má být dosaženo alespoň částečné nápravy následků protiprávního jednání původce újmy na přírodě či krajině.^{97, 98}

Uložením povinnosti uvedení do původního stavu nebo provedení náhradních opatření není podle § 86 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny vyloučena povinnost náhrady škody a ani odpovědnost za přešůpek⁹⁹ či trestný čin. V tomto ohledu je zde tak možný souběh odpovědností obdobně jako v případě ekologické újmy podle zákona o životním prostředí.

K nápravným opatřením podle § 86 zákona o ochraně přírody a krajiny považují za vhodné závěrem uvést, že podle § 90 odst. 5 tohoto zákona se tato nápravná opatření neuloží, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo na přírodních stanovištích vydáno rozhodnutí o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě. Pokud již bylo zahájeno řízení podle § 86 zákona o ochraně přírody a krajiny a ekologická újma zároveň byla nahrazena podle předchozí věty, orgán ochrany přírody zahájené řízení přeruší. Z výše uvedeného je tak patrné řešení možného střetu nápravných opatření podle zákona o ochraně přírody a krajiny a podle zákona o předcházení

⁹⁵ Ustanovení § 86 odst. 1 věta první zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁹⁶ VOMÁČKA, V., KNOTEK J., KONEČNÁ M., HANÁK J., DIENSTBIER F. a PRŮCHOVÁ I. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář. Beckova edice komentované zákony*. [Systém Beck-online]. C.H. Beck [cit. 2024-04-01]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-675-3.

⁹⁷ Ustanovení § 86 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁹⁸ PSUTKA, c. d., s. 67.

⁹⁹ V řešeném případě půjde dle mého názoru zejm. o přešůpky podle § 87 a 88 zákona o ochraně přírody a krajiny, jichž se původce újmy pravděpodobně dopustí při poškozování, zničení nebo nedovoleném změnění částí přírody a krajiny.

ekologické újmě, kdy zde je zaveden přednostní režim uložení nápravných opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě.¹⁰⁰

3.2 Ekologická újma a lesní zákon

Těžiště úpravy preventivních a nápravných opatření v případě ztrát na úseku ochrany lesa je v lesním zákoně. V tomto zákoně však nalezneme současně i úpravu odpovědnosti za škodu.

Podle ustanovení § 21 odst. 1 lesního zákona jsou právnické a fyzické osoby, které při své činnosti používají nebo produkuje látky poškozující les a les ohrozí nebo poškodí, povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků. Původci tedy podle dikce lesního zákona mohou být i osoby odlišné od vlastníka lesa. Opatření mohou být preventivní i nápravná, avšak chybí jejich konkretizace či orgán, který by je případně mohl původci uložit.¹⁰¹ I zde je však třeba pamatovat na to, že původci jsou povinni opatření provádět ze zákona, tedy i bez předchozího rozhodnutí příslušného orgánu.

Na základě zmocňovacího ustanovení § 21 odst. 4 lesního zákona byla vydána vyhláška Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody na lesích. Ačkoli by se podle názvu vyhlášky mohlo zdát, že vyčerpává celý rozsah zmocnění a umožňuje vypočítat i výši újmy vzniklé poškozením mimoprodukčních funkcí lesa či snad ekologické újmy, není tomu tak. Vyhláška řeší pouze výpočet majetkové újmy a s výpočtem újmy vzniklé poškozením mimoprodukčních funkcí lesa vůbec nepočítá.¹⁰²

Konkrétní opatření, ačkoliv relativně úzce zaměřená, nalezneme v § 32 lesního zákona, a to preventivní i nápravná. Podle odst. 1 je vlastník lesa povinen provádět hned několik preventivních opatření k předcházení a zabránění působení škodlivých činitelů na les. Jde o zjišťování a evidenci škodlivých činitelů a poškození, které tyto činitelé působí, preventivní bránění vývoji, šíření a přemnožení škodlivých organismů a též provádění preventivních opatření proti vzniku lesních požárů podle zákona č. 133/1985, o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.¹⁰³ Odst. 3 stanovuje vlastníkovu lesa obecnou povinnost provedení nápravných opatření

¹⁰⁰ VOMÁČKA, V., KNOTEK J., KONEČNÁ M., HANÁK J., DIENSTBIER F. a PRŮCHOVÁ I. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář. Beckova edice komentované zákony.*

¹⁰¹ PSUTKA, c. d., s. 71.

¹⁰² FLORA, M., STANĚK, J., PRŮCHOVÁ, I. *Lesní zákon. Komentář. 1. vydání.* [Systém Beck-online]. C.H. Beck [cit. 2024-04-01]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-905-1.

¹⁰³ Ustanovení § 32 odst. 1 lesního zákona.

při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod (kalamity vyvolané klimatickými podmínkami, přemnožení škůdců apod.). Orgán státní správy lesů přitom může vlastníkovu lesa rozhodnutím nebo opatřením obecné povahy nařídit zákonem stanovená nápravná opatření (např. provedení ochranného zásahu, omezení nakládání se dřevem).¹⁰⁴ Za preventivní opatření, které může přispět předejití újmy na lese nebo obecně ekologické újmě, považují též povinnost vlastníka lesa zvyšovat odolnost a stabilitu lesa mj. vhodnou druhou skladbou dřevin a jejich vhodným rozmístěním a výchovou v mladých porostech.¹⁰⁵

Podle ustanovení § 51 odst. 1 lesního zákona mohou orgány státní správy lesů ukládat opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popř. i opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jeho funkcí. V případě hrozící škody, a to nejen na lese, jsou orgány státní správy lesů oprávněny rozhodnout o omezení nebo zastavení výroby nebo jiné činnosti v lese až do doby odstranění nedostatků nebo jejich příčin. Jakkoli nejsou opatření podle předchozí věty lesním zákonem blíže specifikována, lze je jistě též považovat za nápravná opatření. Orgán státní správy lesů nicméně tato nápravná opatření neuloží, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na lesích vydáno nápravné opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě.¹⁰⁶

Závěrem této podkapitoly považují za vhodné zmínit též obecné oprávnění uložit nápravná opatření podle § 3 zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto ustanovení může Česká inspekce životního prostředí požadovat odstranění a nápravu nedostatků zjištěných při její činnosti a zároveň též uložit opatření k odstranění a nápravě těchto nedostatků. Neplnění opatření je přestupkem, za který může být osobě, již bylo uloženo opatření podle předchozí věty, uložena pokuta.^{107, 108}

3.3 Ekologická újma a horní zákon

Horní zákon pojem ekologická újma vůbec nezná, a to ani odkazem na zákon o předcházení ekologické újmě, jak je tomu v případě výše popsaného lesního zákona a zákona o ochraně přírody

¹⁰⁴ Ustanovení § 32 odst. 3, 4 lesního zákona.

¹⁰⁵ Ustanovení § 32 odst. 6 lesního zákona.

¹⁰⁶ Ustanovení § 58 odst. 4 lesního zákona.

¹⁰⁷ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. d), odst. 4 zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ PSUTKA, c. d., s. 72.

a krajiny. I přesto však horní zákon obsahuje povinnost organizace¹⁰⁹ k provedení sanací, které lze označit za nápravná opatření.

Konkrétně podle ustanovení § 31 odst. 5 horního zákona je organizace povinna zajistit sanaci a rekultivaci všech pozemků dotčených těžbou, a to z prostředků organizace.¹¹⁰ Sanací se přitom podle horního zákona rozumí uvedení území dotčeného vlivy hornické činnosti do stabilního a bezpečného stavu, jež umožní provedení rekultivací podle příslušných právních předpisů. Součástí sanace je též technická likvidace dolu nebo lomu, v němž hornická činnost probíhala.¹¹¹ Psutka rozlišuje způsoby rekultivace na zemědělskou podle zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, lesnickou podle lesního zákona a vodohospodářskou.¹¹² Rekultivace tak v konečném důsledku může vést k nápravě ekologické újmy, která vlivem hornické činnosti vznikla.

3.4 Ekologická újma a vodní zákon

Vodní zákon obsahuje komplexní úpravu nápravných opatření k řešení závadných stavů v ustanovení § 42, ačkoliv s ekologickou újmou (podle zákona o předcházení ekologické újmě) vyjma výkladu v posledním odstavci této podkapitoly nijak výslovně nepracuje. Podle odst. 1 vodoprávní úřad nebo Česká inspekce životního prostředí uloží původci závadného stavu, tedy tomu, kdo porušil svou povinnost k ochraně vod, povinnost provést opatření k nápravě závadného stavu. Vedle toho je možné původci závadného stavu uložit též opatření k zajištění náhradního odběru vod, pokud je to třeba. Náklady na provedení nápravných opatření nese ten, jemuž byla

¹⁰⁹ Organizací se podle ustanovení § 5a horního zákona rozumí právnické a fyzické osoby, které v rámci podnikatelské činnosti při splnění podmínek stanovených právními předpisy vykonávají vyhledávání, průzkum nebo dobývání výhradních ložisek nebo jinou hornickou činnost.

¹¹⁰ Ustanovení § 37a odst. 1 písm. a) horního zákona.

¹¹¹ Do nabytí účinnosti novelizace horního zákona provedené zákonem č. 88/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, se za sanaci podle § 31 odst. 5 horního zákona považovalo odstranění škod na krajině komplexní úpravou území a územních struktur. Užití pojmu „škoda“ však nepovažují za přesné, neboť vůbec nemusí docházet k náhradám škod ve smyslu občanského zákoníku, ale právě pouze k nápravě ekologické újmy. Platnou a účinnou úpravu § 31 odst. 5 tak považují za přesnější. Za zmínku stojí i aktuálně platné a účinné znění ustanovení § 31 odst. 6 horního zákona, které pracuje s „rizikem vzniku ekologické škody.“ Pojem ekologická škoda není horním zákonem nijak vymezen. Mám za to, že zákonodárce měl spíše použít pojem ekologická újma s odkazem na zákon o životním prostředí nebo zákon o předcházení ekologické újmě, aby předešel možným výkladovým nejasnostem v budoucnu.

¹¹² PSUTKA, c. d., s. 329.

opatření uložena. Pokud uložená opatření nejsou plněna a hrozí nebezpečí z prodlení, vodoprávní úřad nebo Česká inspekce životního prostředí zajistí provedení těchto opatření na náklady toho, komu byla opatření uložena.

Dle ustanovení § 42 odst. 2 vodního zákona může vodoprávní úřad nebo Česká inspekce životního prostředí uložit opatření k nápravě též nabyvateli majetku, jež sice není původcem závadného stavu, ale k jehož majetku je závadný stav vázán. Podle předchozí věty však lze postupovat pouze v případech, kdy se jedná o majetek nabytý podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů, a zároveň kdy nabyvatel věděl (nebo alespoň musel vědět) o ekologické zátěži.

V případech, kdy nelze postupovat podle § 42 odst. 1 až 3 a hrozí přitom závažné ohrožení nebo znečištění povrchových nebo podzemních vod, zajišťuje provedení nezbytných nápravných opatření vodoprávní úřad z podnětu vlastního nebo z podnětu České inspekce životního prostředí.¹¹³ Provedení opatření vodoprávní úřad může uložit technicky a odborně způsobilé podnikající právnické nebo fyzické osobě. K uložení opatření podle předchozí věty dochází v řízení, jehož jediným účastníkem je osoba, jíž má být opatření uloženo. Náklady na provedení opatření jsou osobě hrazeny příslušným vodoprávním úřadem ze zvláštního účtu, který zřizuje kraj v rámci svého rozpočtu a který ročně doplňuje do výše 10 000 000 Kč.¹¹⁴

Příslušné vodoprávní úřady a Česká inspekce životního prostředí dále v rozsahu své působnosti ukládají nápravná opatření k odstranění závad zjištěných při kontrole dodržování ustanovení vodního zákona.¹¹⁵

Obdobně jako v případě lesního zákona a zákona o ochraně přírody a krajiny nedojde k uložení nápravných opatření podle příslušných ustanovení vodního zákona, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na povrchových nebo podzemních vodách vydáno rozhodnutí o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě. Zahájené řízení o uložení nápravného opatření podle vodního zákona se přeruší, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na povrchových nebo podzemních vodách zahájeno řízení o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě.¹¹⁶ Náklady na nápravná opatření uložena

¹¹³ Ustanovení § 42 odst. 4 vodního zákona.

¹¹⁴ Tento zvláštní účet je podle § 88h odst. 1 vodního zákona doplňován z poplatku za odebrané množství podzemní vody.

¹¹⁵ Ustanovení § 110 odst. 1, § 111 odst. 2 a § 111 odst. 1 písm. b) vodního zákona.

¹¹⁶ Ustanovení § 126 odst. 7 vodního zákona.

podle zákona o předcházení ekologické újmy mohou být též hrazeny z výše zmíněného zvláštního účtu kraje.¹¹⁷

3.5 Ekologická újma a zákon o ochraně zemědělského půdního fondu

Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu upravuje nápravná opatření k řešení závadného stavu v § 3c. V tomto ustanovení se nachází též jediná zmínka o ekologické újmě, a to podle zákona o předcházení ekologické újmy. Podle odst. 1 tohoto ustanovení uloží orgán ochrany zemědělského půdního fondu původci závadného stavu nápravné opatření k odstranění závad, které vznikly porušením povinností podle § 3 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu. Zákon vyjmenovává několik konkrétních opatření, která mohou být původci uložena (mj. speciální osevní postupy, agrotechnická a meliorační opatření).¹¹⁸ Původce závadného stavu nese náklady na provedení nápravných opatření.

Řešení ohrožení zemědělské půdy erozí je původce závadného stavu povinen zvolit podle prováděcího právního předpisu (vyhlášky) Ministerstva životního prostředí. Jedná se o vyhlášku č. 240/2021 Sb., o ochraně zemědělské půdy před erozí.¹¹⁹ Vyhláška se nicméně nevztahuje na všechnu zemědělskou půdu¹²⁰ a je odborníky kritizovaná jako nedostatečná.¹²¹

Nápravná opatření podle § 3c odst. 1 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu se neuloží, pokud bylo k nápravě ekologické újmy vydáno rozhodnutí o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmy. Zahájené řízení o uložení nápravného opatření bude přerušeno, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na zemědělské půdě zahájeno řízení o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmy.¹²²

¹¹⁷ Ustanovení § 42 odst. 5 vodního zákona.

¹¹⁸ Ustanovení § 3c odst. 2 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹¹⁹ Tato vyhláška nabyla účinnosti dne 01.07.2021, tedy více než 6 let po nabytí účinnosti znění § 3c odst. 3 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, jež přijetí vyhlášky předvídá. Po tuto dobu zůstávalo zmíněné ustanovení nenaplněno, ačkoli eroze půdy vedouc mj. ke ztrátě půdy je dlouhodobým problémem.

¹²⁰ SOVA, A., BENDOVIÁ, H., FRANČÍK, J. *Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Komentář*. 1. vydání. [Systém Beck-online]. C. H. Beck [cit. 2024-04-07]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-910-5.

¹²¹ BAHOUNKOVÁ P. *Protierozní vyhláška po letech jednání vešla v platnost, podle ekologů ničemu nepomůže*. In: ČT24 [online]. Praha: 11.7.2021 [cit. 2024-06-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/protierozni-vyhlaska-po-letech-jednani-vesla-v-platnost-podle-ekologu-nicemu-nepomuze-33520>.

¹²² Ustanovení § 3c odst. 6 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu.

3.6 Ekologická újma a lázeňský zákon

Lázeňský zákon opravňuje zaměstnance Ministerstva zdravotnictví pověřené dozorem nad dodržováním opatření při využívání zdrojů, v ochranných pásmech a na území lázeňských míst stanovených podle tohoto zákona a zaměstnance vodoprávního úřadu pověřené plněním úkolů dozoru nad dodržováním opatření při využívání zdrojů, jejichž výtěžkem je neuhličitá voda, a v ochranných pásmech těchto zdrojů, která se nepřekrývají s ochrannými pásmy ostatních zdrojů osvědčených podle lázeňského zákona, k nařízení nápravných opatření k odstranění zjištěných závad.¹²³

Rozhodnutí o nařízení nápravného opatření podle předchozího odstavce se nevydává, pokud bylo vydáno rozhodnutí o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě. Zahájené řízení o uložení nápravného opatření bude přerušeno, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na přírodních léčivých zdrojích nebo zdrojích přírodní minerální vody zahájeno řízení o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě.¹²⁴ Žádným jiným způsobem lázeňský zákon s ekologickou újmou nepracuje.

3.7 Ekologická újma a zákon o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty

Česká inspekce životního prostředí je podle § 34 zákona o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty oprávněna uložit nápravná opatření při zjištění porušení povinností podle tohoto zákona. Jako nápravné opatření může být mj. uloženo pozastavení nakládání nebo zacházení s geneticky modifikovaným organismem nebo zneškodnění geneticky modifikovaného organismu nebo genetického produktu, hrozí-li újma na zdraví nebo životním prostředí.¹²⁵ V případech, kdy hrozí bezprostřední újma na zdraví nebo na životním prostředí, Česká inspekce životního prostředí zajistí provedení potřebných nápravných opatření a uloží osobě, která porušila povinnosti uloženou zákonem o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, aby náklady za provedení opatření uhradila.¹²⁶

¹²³ Ustanovení § 39 odst. 1 písm. c) lázeňského zákona.

¹²⁴ Ustanovení § 43 odst. 5 lázeňského zákona.

¹²⁵ Ustanovení § 34 odst. 2 písm. a), c) zákona o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty.

¹²⁶ Ustanovení § 31 odst. 1 písm. b) zákona o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty.

Nápravná opatření je osoba oprávněná k uzavřenému nakládání se stanovenou kategorií rizika nebo uvádění do životního prostředí provést v případě havárie. Tato opatření musí být provedena v souladu s havarijním plánem a musí směřovat k odstranění nebo zmírnění škodlivých následků havárie.^{127, 128}

Zákon o nakládání s geneticky modifikovanými organismy nestanoví přednost nápravných opatření podle zákona o předcházení ekologické újmy a s institutem ekologické újmy ani jinak výslovně nepracuje.

3.8 Ekologická újma a zákon o ochraně ovzduší

Ačkoliv zákon o ochraně ovzduší ekologickou újmu, ale ani škodu či újmu na životním prostředí nezná a ani v tomto zákoně není odkaz na zákon o předcházení ekologické újmy, přesto v něm dle mého názoru nalezneme právní úpravu nápravných opatření, která mohou řešit vzniklou ekologickou újmu, a to minimálně v rozsahu odstranění příčiny, jež vedla ke vzniku ekologické újmy.

Podle ustanovení § 22 odst. 1 zákona o ochraně ovzduší může Česká inspekce životního prostředí nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností uložit provozovateli stacionárního zdroje¹²⁹ opatření ke zjednání nápravy, pokud neplní povinnosti stanovené tímto zákonem. Podle odst. 2 je Česká inspekce životního prostředí oprávněna rozhodnout o zastavení provozu stacionárního zdroje uvedeného v příloze č. 2 k zákonu o ochraně ovzduší, pokud jej provozuje bez povolení provozu. Výše uvedená opatření tak například mohou být uložena provozovateli uhelné elektrárny, který z důvodu zanedbané údržby látkových filtrů překračuje maximální možný objem emisí některých látek, čímž způsobí ekologickou újmu v blízkém lese. Uložená opatření v tomto případě s největší pravděpodobností budou spočívat v provedení údržby filtrů a souvisejících technologií elektrárny, což následně povede ke skončení vypouštění nadměrných emisí a obnovení lesa. Samotné řešení ekologické újmy v lese (*in situ*) spočívající např. v náhradní výsadbě stromů by nicméně v tomto případě bylo dle mého názoru možné uložit nikoliv jako

¹²⁷ Ustanovení § 21 odst. 2 zákona o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty.

¹²⁸ Psutka, c. d., s. 73.

¹²⁹ Stacionárním zdrojem se podle § 2 písm. e) zákona o ochraně ovzduší rozumí ucelená technicky dále nedělitelná stacionární jednotka nebo činnost, které znečišťují nebo by mohly znečišťovat, nejde-li o stacionární technickou jednotku používanou pouze k výzkumu, vývoji a zkoušení nových výrobků a procesů. Stacionárním zdrojem tak jsou např. spalovny odpadů nebo plynové elektrárny.

opatření podle § 22 odst. 1 zákona o ochraně ovzduší, ale jako opatření podle § 21 odst. 1 lesního zákona (praktické použitelnosti tohoto ustanovení věnuji výklad v podkapitole 3.2 této diplomové práce).

3.9 Dílčí závěr

Ekologická újma se dílčím způsobem promítá do několika složkových předpisů. Zákon o ochraně přírody a krajiny s institutem ekologické újmy pracuje ze všech popsanych předpisů nejvíce, avšak s ohledem na absenci zvláštního předpisu pro výpočet odvodů za kácení dřevin zůstává jeden z jeho institutů v praxi nepoužitelný. V dalších složkových zákonech můžeme nalézt ekologickou újmu a opatření vedoucí k její nápravě alespoň implicitně, neboť počítají s opatřeními vedoucími k nápravě na té složce životního řešení, kterou řeší daný složkový zákon.

Platí, že ty z výše uvedených složkových zákonů, které obsahují ustanovení vztahující se k zákonu o předcházení ekologické újmě, stanoví **přednost nápravných opatření uložených podle zákona o předcházení ekologické újmě** před nápravnými opatřeními podle těchto zákonů.¹³⁰

V další kapitole této diplomové práce se budu věnovat užití institutu ekologické újmy v praxi, abych následně v 5. kapitole mohl navrhnout několik úvah *de lege ferenda*, z nichž některé se budou týkat shora popsanych složkových zákonů.

¹³⁰ Ustanovení § 126 odst. 7 vodního zákona, § 43 odst. 5 lázeňského zákona, § 3c odst. 5 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, § 58 odst. 4 lesního zákona, § 90 odst. 5 zákona o ochraně přírody a krajiny.

4. Odpovědnost za ekologickou újmu v praxi

Po představení institutu ekologické újmy, odpovědnosti za ni a jejího promítnutí ve složkových předpisech se v této kapitole zaměřím na to, jestli a jak se institut ekologické újmy používá v praxi a v jakém stavu je případný legislativní proces, jenž by institut ekologické újmy pozměnil. Věnovat se budu ekologické újmě podle zákona o životním prostředí i ekologické újmě podle zákona o předcházení ekologické újmě. Samostatnou podkapitolu věnuji i případu otravy řeky Bečvy kyanidem, ke kterému došlo v září 2020 a který podle mého velmi dobře ilustruje současnou praxi orgánů ochrany přírody, respektive příslušných orgánů při aplikaci zákona o předcházení ekologické újmě. Za stručný výklad v této kapitole stojí i Metodika oceňování dřevin rostoucích mimo les vypracovaná Agenturou ochrany přírody a krajiny, která s ekologickou újmou úzce souvisí.

4.1 Ekologická újma podle zákona o životním prostředí v praxi

Pro účely zpracování této diplomové práce jsem prostřednictvím žádosti podané dne 17.11.2023 podle zákona o právu na informace o životním prostředí oslovil Ministerstvo životního prostředí s několika otázkami týkajícími se institutu ekologické újmy podle zákona o životním prostředí a odpovědnosti za ní. Ministerstvo životního prostředí na mou žádost reagovalo dne 13.12.2023 odpovědí č.j. MZP/2022/040/4465 (dále jen „**Odpověď MŽP**“). Odpověď MŽP tvoří přílohu č. 2 této diplomové práce.

4.1.1 Uplatnění odpovědnosti za ekologickou újmu podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí

První má otázka zněla, jestli ke dni odeslání mé žádosti byla uložena povinnost nápravy ekologické újmy postupem předvídaným ustanovením § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí. Ministerstvo životního prostředí reagovalo, že nedisponuje informacemi o tom, že tato povinnost někdy byla uložena. Ustanovení zákona o životním prostředí jsou podle Ministerstva životního prostředí obecně vnímána jako vyjádření základních zásad a principů, kdy se v konkrétních případech postupuje podle speciální právní úpravy.

Závěru, že dosud nedošlo k uložení povinnosti nápravy ekologické újmy podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, svědčí i absence relevantních soudních rozhodnutí, která by

konstatovala něco jiného, než to, že dosud nebyl přijat zvláštní předpis předpokládaný § 27 odst. 3 zákona o životním prostředí.¹³¹

Stav, kdy jsou relevantní ustanovení zákona o životním prostředí pro tuto diplomovou práci vykládána jako podávající podává pouze obecné zásady a principy, nepovažuji za uspokojivý, a to z více důvodů. Prvním z nich je, že samotný institut ekologické újmy a odpovědnosti za ni má velký potenciál při ochraně životního prostředí a náhradě ztrát na něm.¹³² Druhým důvodem je, že za více než 32 let zákonodárce nepřijal zvláštní předpis předvídaný § 27 odst. 3 zákona o životním prostředí, což vede k důsledku, že v právním řádu České republiky je dlouhodobě fakticky nepoužitelný institut.¹³³ Pokud by se tyto případy hromadily, právní řád České republiky by byl *zapelevelen* a fyzická osoba neprávního vzdělání by nevěděla, jaké všechny důsledky může její jednání mít.¹³⁴ Třetím důvodem, jež však úzce souvisí s druhým, je to, že podle § 28 zákona o životního prostředí se dopustí přestupku právnická nebo podnikající fyzická osoba, která způsobí při své činnosti ekologickou újmu nebo neučiní opatření k nápravě způsobené ekologické újmy. Vzhledem k tomu, že se podle zákona o životním prostředí nepostupuje, jsou zde dvě fakticky zbytečné skutkové podstaty přestupku, jež přispívají k již tak značné roztroušenosti úpravy přestupků v právním řádu České republiky. Z výše uvedeného vyplývá, že je žádoucí, aby zákonodárce novelizoval zákon o životním prostředí a přijal zvláštní předpis předvídaný § 27 odst. 3 tohoto zákona za účelem umožnění použití institutu ekologické újmy v praxi.

4.1.2 Legislativní práce na novelizaci zákona o životním prostředí a přijetí zvláštního předpisu předvídaného § 27 odst. 3 zákona o životním prostředí

Ministerstva životního prostředí jsem se prostřednictvím své žádosti zeptal i na legislativní práce na novelizaci zákona o životním prostředí a na zvláštním předpisu podle § 27 odst. 3 tohoto

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 25 Cdo 2446/2014, usnesení Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 274/2001.

¹³² V tomto ohledu srov. podkapitulu 1.1 této diplomové práce, ve kterém pojednávám o smyslu a důvodech existence ekologické újmy podle zákona o životním prostředí.

¹³³ Je vhodné zdůraznit, že samotný zákon o životním prostředí je na aplikaci institutu ekologické újmy a odpovědnosti za ni jinak připraven - je zde jasné nastavení hypotézy, dispozice a sankce podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí a skutkové podstaty přestupků související se způsobením ekologické újmy podle § 28 odst. 1 zákona o životním prostředí.

¹³⁴ Jako příklad *ad absurdum* uvádím situaci, kdy by trestní zákoník stanovoval, že za trestný čin poškození životního prostředí bude pachatel potrestán trestem, který stanoví zvláštní zákon, jež by však neexistoval. S ohledem na princip *nulla poena sine lege* by tak za trestný čin poškození životního prostředí nebylo možné pachateli uložit trest.

zákona. Dle Odpovědi MŽP v tomto ohledu žádné legislativní práce neprobíhají. Neexistuje dokonce ani pracovní znění řešeného zvláštního předpisu.

Z absence legislativních prací popsaných v předchozím odstavci mi vyplývá velmi nízká priorita pro komplexní dokončení právní úpravy institutu odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí tak, aby bylo v praxi použitelné. Pro tento můj závěr hovoří i Státní politiky životního prostředí ČR vydávané Ministerstvem životního prostředí a schvalované vládou ČR. Poslední Státní politika životního prostředí ČR, která uvažovala s prosazením používání ekonomických nástrojů při hodnocení vybraných částí přírody pro účely stanovení ekologické újmy, byla ta na období 2004-2010.¹³⁵ Podle Státní politiky životního prostředí ČR na období 2012-2020 sice taktéž mělo dojít k revizi a komplexní právní úpravě ekonomických nástrojů v oblasti ochrany přírody, avšak již bez bližších podrobností.¹³⁶ Aktuální Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050 již s rozvojem institutu ekologické újmy podle zákona o životním prostředí a odpovědnosti za ni neuvažuje vůbec.¹³⁷

4.2 Ekologická újma podle zákona o předcházení ekologické újmě v praxi

4.2.1 Obecné poznámky

Při zjišťování aktuálního stavu využití institutu ekologické újmy podle zákona o předcházení ekologické újmě jsem postupoval shodně jako v případě zákona o životním prostředí a položil Ministerstvu životního prostředí několik otázek. To mi tak Odpovědi MŽP dále zodpovědělo otázku, jestli eviduje jakýkoliv případ ekologické újmy a uložení preventivních anebo nápravných opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě na území České republiky. Podle Odpovědi MŽP není dosud evidován žádný případ této ekologické újmy, stejně

¹³⁵ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Státní politika životního prostředí [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky/\\$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2004-20210112.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky/$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2004-20210112.pdf). s. 35, 36.

¹³⁶ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Státní politika životního prostředí [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky/\\$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2012-20210112.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky/$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2012-20210112.pdf). s. 36, 55.

¹³⁷ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050 [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi/\\$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2030_s_vyhledem_2050-20220615.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi/$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2030_s_vyhledem_2050-20220615.pdf).

tak nebyla uložena žádná preventivní anebo nápravná opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě.

Podle starší odpovědi Ministerstva životního prostředí ze dne 18.01.2023 č.j. MZP/2022/040/4465¹³⁸ která tvoří přílohu č. 1 této diplomové práce, nicméně Agentura ochrany přírody a krajiny prošetřovala v roce 2017 jeden případ, ve kterém bylo podezření na ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě. Ta však nebyla zjištěna. Agentura ochrany přírody a krajiny se k tomuto případu vyjádřila v reakci na můj dotaz odpovědí č.j. 110055/SOPK/24 ze dne 13.05.2024, která tvoří přílohu č. 3 této diplomové práce. Podle této odpovědi nebyly v daném případě naplněny znaky ekologické újmy ve smyslu § 2 písm. a) zákona o předcházení ekologické újmě.¹³⁹

Jako poslední Ministerstvo životního prostředí v Odpovědi MŽP zodpovědělo otázku na probíhající diskuze či legislativní práce na novele zákona o předcházení ekologické újmě. V čase obdržení Odpovědi MŽP probíhaly vnitrozoborní diskuze o případné o případné novelizaci zákona o předcházení ekologické újmě, kterou vedl odbor legislativní. V rámci předmětné novely má podle Plánu legislativních prací vlády na rok 2024 dojít ke zpřesnění definice ekologické újmy a předmětu zákona o předcházení ekologické újmě, aby bylo dosaženo zřetelného odlišení právní úpravy podle tohoto zákona od právní úpravy složkových zákonů.¹⁴⁰ Za předložení návrhu novely, které má proběhnout během prosince 2024, je odpovědný ministr životního prostředí. Nabytí účinnosti řešené novely zákona o předcházení ekologické újmě se podle Plánu legislativních prací vlády na rok 2024 předpokládá na červenec 2025.¹⁴¹

Ministerstvo životního prostředí předložilo návrh poměrně rozsáhlé novely zákona o předcházení ekologické újmě a s ní související novely dalších zákonů do připomínkovacího

¹³⁸ Ministerstvo životního prostředí mi touto odpovědí reagovalo na otázky na počet evidovaných případů ekologické újmy podle zákona o předcházení ekologické újmě na území České republiky a na případy uložení preventivních anebo nápravných opatření podle tohoto zákona.

¹³⁹ V řešené případě se Agentura ochrany přírody a krajiny zabývala skládkou odpadů a hrozbou přetečení skládkové jímky průsakových vod. Řízení podle zákona o předcházení ekologické újmě bylo zastaveno a věc byla vyhodnocena jako havárie ve smyslu § 40 vodního zákona. Důvodem pro tento postup byla nedostatečná intenzita možných následků popsané hrozby, resp. to, že se tato intenzita nikterak nevymykala běžné praxi. Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny č.j. 11055/SOSK/24 tvoří přílohu č. 3 této diplomové práce.

¹⁴⁰ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Plán legislativních prací vlády na rok 2024* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/plan-legislativnich-praci-vlady-na-rok-2024-211219/>.

¹⁴¹ Tamtéž.

řízení na konci května 2024, které bylo ukončeno dne 24.06.2024.¹⁴² Novelou Ministerstvo životního prostředí zamýšlí dílčím způsobem upravit vymezení ekologické újmy v § 2 zákona o předcházení ekologické újmy. Další navrhovanou úpravou je změna stávající povinnosti příslušného orgánu zajistit provedení nezbytných preventivních a nápravných opatření, neprovede-li je provozovatel nebo není-li provozovatel znám, na právo zajistit provedení těchto opatření. Novela má rovněž přinést několik změn v řízení o uložení preventivních a nápravných opatřeních, kdy nově bude muset návrh na uložení preventivních nebo nápravných opatření obsahovat náležitosti podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, vedle stávajících informací o hrozící či nastalé ekologické újmě.¹⁴³ V neposlední řadě má novelizací § 16 zákona o předcházení ekologické újmy dojít ke zrušení příslušnosti správ národních parků a Agentury ochrany přírody krajiny, což by vedlo k jednotné příslušnosti České inspekce životního prostředí na celém území České republiky vyjma vojenských újezdů, na kterých mají nadále zůstat příslušné újezdní úřady.¹⁴⁴

Jak vyplývá z výše uvedeného, návrh novely zákona o předcházení ekologické újmy má přinést výrazné změny oproti stávající úpravě. Zůstává nicméně otázkou, jaké znění bude řešená novela mít na konci zákonodárského procesu v Parlamentu České republiky a jestli příslušné orgány začnou zákon o předcházení ekologické újmy po nabytí novely účinnosti konečně používat. Dalším možným úpravám zákona o předcházení ekologické újmy, které by mohly vést k jeho používání, se věnuji v podkapitole 5.2 této diplomové práce.

¹⁴² MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.* [online]. [cit. 2024-09-27]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORND5KDYKPA/>.

¹⁴³ Ustanovení § 8 odst. 3 zákona o předcházení ekologické újmy.

¹⁴⁴ Agentura ochrany přírody a krajiny a správy národních parků mají podle předmětného návrhu novely vydávat závazná stanoviska v řízení o uložení preventivních nebo nápravných opatření. Závazným stanoviskem mají uvedené orgány posoudit významnost účinků opatření na chráněné druhy a přírodní stanoviště včetně případného posouzení návrhu preventivních a nápravných opatření.

4.2.2 Případ otrávení (kontaminace) řeky Bečvy

Samostatnou podkapitolu v této diplomové práci dle mého názoru zasluhuje případ otrávení řeky Bečvy, k němuž došlo 20.09.2020.¹⁴⁵ Řeka byla otrávena kyanidy v úseku o délce přibližně 38 km, což vedlo k úhynu téměř 40 tun ryb.¹⁴⁶ Zatímco okolo celého případu panovaly neshody mezi tehdejšími vládními představiteli a opozicí, během trestního řízení byly napadány znalecké rozsudky a laická veřejnost se zajímala především o trestněprávní rovinu,¹⁴⁷ část akademické obce se zaměřila na věc z pohledu ekologické újmy.

Česká společnost pro právo životního prostředí ve svém vyjádření k případu otrávení řeky Bečvy položila několik otázek, z nichž pro tuto práci je stěžejní otázka mířící na to, proč orgány ochrany přírody nepostupovaly podle zákona o předcházení ekologické újmy.¹⁴⁸ Česká inspekce životního prostředí totiž ani v tomto případě nepostupovala podle tohoto zákona a žádnému subjektu neuložila provedení nápravných opatření postupem podle § 8 zákona o předcházení ekologické újmy. S ohledem na výše popsaný rozsah otravy dle mého názoru bylo na místě zahájení řízení podle předchozí věty, neboť již první informace, které měla k dispozici i Česká inspekce životního prostředí, nasvědčovaly tomu, že mohlo dojít k ekologické újmě, jak ji vymezuje § 2 zákona o předcházení ekologické újmy, nebo zcela bezprostředně hrozil její vznik.¹⁴⁹

¹⁴⁵ HRADIL M. *V Bečvě kvůli chemikálii uhynuly tuny ryb. Nevstupujte do vody, varují města.* In: Novinky.cz [online]. Praha: 21.09.2020 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-v-becve-kvuli-chemikalii-uhynuly-tuny-ryb-nevstupujte-do-vody-varuji-mesta-40336974>.

¹⁴⁶ ŠPIČKOVÁ P. *Ryby při otravě Bečvy vyskakovaly z vody na břeh, popsali u soudu rybáři.* In: ČT24 [online]. Praha: 15.02.2024 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/ryby-pri-otrave-becvy-vyskakovaly-z-vody-na-breh-popsali-u-soudu-rybari-9909>.

¹⁴⁷ KLÉZL Tomáš. *Otrávil Bečvu, ale odešli bez trestu. Otázky a odpovědi ke spornému rozsudku.* In: Aktuálně.cz [online]. Praha: 24.10.2024 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/becva-soud-otazky-a-odpovedi/r~a091c41471a211eeba63ac1f6b220ee8/>.

¹⁴⁸ DAMOHORSKÝ, M. *Vyjádření České společnosti pro právo životního prostředí k aplikaci zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě, na případ znečištění řeky Bečvy kyanidy.* In: České právo životního prostředí. Praha: Česká společnosti pro právo životního prostředí, z.s., 2021. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_60.pdf. ISSN 1213-5542. s. 69.

¹⁴⁹ K zahájení řízení o uložení preventivních nebo nápravných řízení podle § 8 odst. 1 písm. b) zákona o předcházení ekologické újmy postačí podezření na to, že mohlo dojít k ekologické újmě. Orgán ochrany přírody tak ekologickou újmu nemusí mít za zcela prokázanou.

S ohledem na to, že v čase otravy Bečvy nebyl znám provozovatel, který ekologickou újmu způsobil, a k otravě se žádný z možných původců nepřihlásil, mám ve shodě s Českou společností pro právo životního prostředí za to, že Česká inspekce životního prostředí měla v souladu s § 7 odst. 6 zákona o předcházení ekologické újme zajistit nezbytných nápravných opatření sama.¹⁵⁰ K tomuto postupu však rovněž nedošlo.

Tehdejší ředitel České inspekce životního prostředí kritiku za postup v případě otravy Bečvy odmítl s odůvodněním, že podle něj nedošlo ze strany inspekce k pochybení.¹⁵¹ Mimo jiné uvedl, že Česká inspekce není vodoprávním úřadem, protože neměla zajišťovat nápravná opatření.¹⁵² Toto vyjádření však podle mého názoru pouze potvrzuje mou domněnku, že příslušné orgány buď nechtějí, nebo s ohledem na stávající znění neumí postupovat podle zákona o předcházení ekologické újme.

Jedním z mála pozitivních důsledků, které otrava Bečvy může přinést, je novela zákona o předcházení ekologické újme. Současný ministr životního prostředí minul předložit vládě návrh novely do konce roku 2023,¹⁵³ k čemuž však nedošlo a novela má být předložena v prosinci 2024.¹⁵⁴

4.3 Metodika oceňování dřevin rostoucích mimo les

V České republice již od roku 1992 vychází Metodika oceňování dřevin rostoucích mimo les. Poslední, čtvrtá, verze této publikace vyšla v roce 2022, a to jako jedna z metodik Agentury ochrany přírody a krajiny. Metodika řeší výpočet ocenění kácených a poškozených soliterních stromů, porostů dřevin včetně keřů a ocenění kompenzací za kácené a poškozené dřeviny skládající se z ocenění kompenzačních výsadeb dřevin a kompenzací formou pěstebních

¹⁵⁰ DAMOHORSKÝ, M. *Vyjádření České společnosti pro právo životního prostředí k aplikaci zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újme a její nápravě, na případ znečištění řeky Bečvy kyanidy.* s 75.

¹⁵¹ KLÉZL Tomáš. *Končící šéf inspekce vinu za Bečvu odmítá. Měl odejít dávno, miní politici i ochránci.* In: Aktuálně.cz [online]. Praha: 07.06.2022 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/mel-odejit-uz-davno-reaguj-politici-na-konec-sefa-cizp-ten/r~38bdce82e24911eca873ac1f6b220ee8/>.

¹⁵² Otrava Bečvy byla z pohledu práva životního prostředí řešena jako havárie podle vodního zákona.

¹⁵³ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministr Hladík: Další naší pojistkou, aby se Bečva neopakovala, je novela zákona o ekoujme.* [online]. 16.06.2023 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20230616-Ministr-Hladik-Dalsi-nasi-pojistkou-aby-se-Becva-neopakovala-je-novela-zakona-o-ekoujme.

¹⁵⁴ Více k tomuto tématu uvádím v závěru podkapitoly 4.2.1 této diplomové práce.

opatření.¹⁵⁵ Výpočty ocenění dřevin podle Metodiky se provádí na základě vstupů,¹⁵⁶ kterými disponuje řešitel ocenění (např. orgán ochrany přírody). Podle Metodiky je tak mimo jiné možné na základě několika vstupů vypočítat ocenění konkrétního stromu rostoucího mimo les. Z Metodiky vychází *Internetová kalkulačka Ocenění dřevin dle metodiky AOPK ČR*, která je volně dostupná.¹⁵⁷

Ministerstvo životního prostředí doporučuje orgánům ochrany přírody použít Metodiku oceňování dřevin rostoucích mimo les při ukládání náhradní výsadby podle § 9 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny a náhradního opatření podle § 86 odst. 2 téhož zákona.¹⁵⁸ Orgán ochrany přírody přitom má uložit náhradní výsadbu vždy, pokud dojde k závěru, že kácením dřevin dojde ke vzniku ekologické újmy.¹⁵⁹ Pro úplnost je vhodné uvést, že Metodiku lze použít i při odůvodnění výše konkrétních trestů za přestupky podle ustanovení § 87 a 88 zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁵⁵ KOLARÍK J. *Oceňování dřevin rostoucích mimo les: včetně výpočtu kompenzačních opatření za kácené nebo poškozené dřeviny: metodika AOPK ČR*. 4. vydání. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2022. Dostupné z: <https://ocenovanidrevin.nature.cz/metodika.pdf>. ISBN 978-80-7620-099-9. s 7, 8.

¹⁵⁶ Těmito vstupy je mimo jiné název druhu stromu, průměr kmene, výška stromu, výška sazení koruny a její průměr, ale také atraktivita umístění stromu nebo prvky se zvýšeným biologickým potenciálem neboli dutiny od ptáků, hmyzí galerie nebo též vodní kapsy. Jednotlivým vstupům je přiřazena různá hodnota. Tyto hodnoty se mezi sebou navzájem násobí, dělí a sčítají dle v Metodice uvedených vzorců.

¹⁵⁷ Dostupné z: <https://ocenovanidrevin.nature.cz/>. Čtenáři diplomové práce si dovoluji doporučit před pokračováním ve čtení této podkapitoly internetovou kalkulačku vyzkoušet pro ilustraci toho, s kolika vstupy (aspekty), které v běžném životě nepovažujeme za ocenitelné, je nutno při ocenění jednoho stromu počítat.

¹⁵⁸ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ustanovení čl. 9 Metodické instrukce odboru obecné ochrany přírody a krajiny a odboru legislativního MŽP k aplikaci § 8 a § 9 zákona č- 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“ upravujících povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a ukládání náhradní výsadby.* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vestnik_mzp_2021/\\$FILE/SOTPR-Vestnik_duben_2021-210429.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vestnik_mzp_2021/$FILE/SOTPR-Vestnik_duben_2021-210429.pdf). s. 21.

¹⁵⁹ Tamtéž. Samotný zákon o ochraně přírody a krajiny neukládá orgánu ochrany přírody povinnost uložit přiměřenou náhradní výsadbu, ale pouze mu k tomu dává právo. I přes zmíněnou metodickou instrukci Ministerstva životního prostředí by dle mého názoru měl zákonodárce zvážit novelizaci § 9 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny, kterou by právo orgánu ochrany přírody uložit náhradní výsadbu změnil na povinnost. Důvodem pro tuto novelizaci by měl být veřejný zájem na minimalizaci kácení dřevin nespádajících do výjimky podle § 8 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny bez patřičné kompenzace. Zákonodárce by dále dle mého názoru měl zvážit zavedení povinnosti náhradní výsadby při kácení podle § 8 odst. 4 zákona o ochraně přírody a krajiny, a to alespoň v některých případech.

Propracovanost a důmyslnost Metodiky oceňování dřevin rostoucích mimo les dle mého názoru přímo vybízí k jejímu použití pro stanovení výše odvodů za kácení podle § 9 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny.¹⁶⁰ To však, jak jsem již uvedl v podkapitole 3.1 této diplomové práce, není možné z důvodu chybějícího zvláštního zákona. Pokud se zákonodárce v budoucnu rozhodne pro přijetí tohoto zákona, bude moci Metodiku použít jako podklad, ne-li ji s několika formálními úpravami přímo přiložit k tomuto zákonu.

Pro účely vypracování této diplomové práce jsem oslovil Agenturu ochrany přírody a krajiny s dotazem na bližší údaje o použití Metodiky oceňování dřevin rostoucích mimo les v praxi. Podle poskytnuté odpovědi č.j. 17407/SOSP/24 doručené mi dne 12.08.2024¹⁶¹ byla *Internetová kalkulačka Ocenění dřevin dle metodiky AOPK ČR* ve verzi z roku 2022 použita již ve více než 149 000 případech, z toho u přibližně 1800 ocenění je Agentura ochrany přírody a krajiny schopna určit konkrétní subjekt, který kalkulačku použil. Výpis těchto subjektů tvoří přílohu odpovědi.¹⁶² Uvedená čísla dle mého názoru ukazují, že Metodika oceňování dřevin rostoucích mimo les je prostřednictvím internetové kalkulačky hojně využívána.

Agentura ochrany přírody a krajiny mi dále odpověděla na mou otázku mířící na práce na dalších metodikách hodnocení a ohodnocování vybraných částí přírody. Z odpovědi dle mého názoru vyplývá, že ačkoliv bylo vydáno několik publikací a na několika dalších probíhají práce, jedinou vznikající metodikou s potenciálem pro institut ekologické újmy a tedy i pro tuto diplomovou práci je Metodika hodnocení ekosystémových služeb, kterou zpracovává Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. První výstupy z tohoto projektu nicméně Agentura ochrany přírody a krajiny očekává nejdříve koncem roku 2026, tedy aktuálně nejsou k dispozici data a výstupy, ze kterých by šlo například vyčíst, jestli tato Metodika bude schopna ocenit ekosystémové služby v Kč nebo jestli zůstane pouze u nepeněžního hodnocení.

¹⁶⁰ Naproti tomu se Metodika nepoužívá pro stanovení soukromoprávní škody. K tomu slouží vyhláška č. 441/2013 Sb., k provedení zákona o oceňování majetku (oceňovací vyhláška). Metodika sleduje jiné cíle než oceňovací vyhláška. Zatímco cílem Metodiky je ocenit ekologickou újmu vzniklou poškozením nebo kácením dřevin a společenskou hodnotu dřevin, oceňovací vyhláška má za cíl stanovit ekonomickou (majetkovou) újmu, která může být v praxi od ekologické újmy naprosto odlišná.

¹⁶¹ Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny č.j. 17407/SOSP/24 tvoří přílohu č. 4 této diplomové práce.

¹⁶² Výpis je přitom pestrý. Mezi subjekty používající kalkulačku jsou malé obce (obec Nižní Lhoty), subjekty zřizované městy a kraji (Technické služby Moravská Třebová, s.r.o.), ale i velká města, jakým je statutární město Olomouc.

4.4 Dílčí závěr

Instituty ekologické újmy podle zákona o životním prostředí i zákona o předcházení ekologické újmě se na území České republiky v praxi fakticky nepoužívají. Tomu odpovídá i relevantní rozhodovací praxe orgánů ochrany přírody a soudů, která je mizivá. Důvodů pro tento stav je podle mého názoru více.

V případě ekologické újmy podle zákona o životním prostředí je absence jakékoli aplikace za více než 32 let platnosti a účinnosti zákona dána jeho obecností a chybějícím zvláštním zákonem. Dosavadní nepoužitelnost tohoto institutu podtrhuje skutečnost, že odpovědnost za ekologickou újmu vzniká podle zákona o životním prostředí pouze v důsledku protiprávního jednání.

Prvním důvodem nepoužívání ekologické újmy a opatření podle zákona o předcházení ekologické újmě spatřuji v tom, že se tento zákon nevztahuje na všechny složky životního prostředí.¹⁶³ Dalším důvodem je upřednostňování postupu podle jednotlivých složkových předpisů, resp. jejich používání s odůvodněním, že újma na životním prostředí nedosahuje intenzity ekologické újmy.

Tuzemský zákonodárce současné nedostatky a nepoužívání institutu ekologické újmy podle obou zákonů dle mého názoru nepovažuje za nikterak zásadní problém, kterým by se měl akutně zabývat. O tomto svědčí absence jakýchkoli legislativních prací na novele zákona o životním prostředí a jím předvídaného zvláštního předpisu. V případě novelizace zákona o předcházení ekologické újmě existuje návrh poměrně rozsáhlé novely z pera ministerstva životního prostředí z května 2024, který je po připomínkovacím řízení. Ministr životního prostředí má návrh této novely předložit vládě během prosince 2024. Bude zajímavé sledovat, jestli ministr životního prostředí uvedený termín splní a jaké bude finální znění novely po legislativním procesu v Parlamentu České republiky.

I přes výše uvedené je v českém právním řádu pozitivní výjimka, která ukazuje, že s institutem ekologické újmy lze úspěšně pracovat. Je jím popsána Metodika oceňování dřevin rostoucích mimo les, kterou orgány ochrany přírody používají v praxi při ukládání náhradní výsadby podle zákona o ochraně přírody a krajiny a dále jako podpůrný podklad při ukládání trestů (pokut), stanovení jejich výše a jejich odůvodnění v přestupkových řízeních vedených proti podezřelým z poškození nebo nedovoleného pokácení dřevin rostoucích mimo les.

¹⁶³ Více o tomto tématu uvádím v podkapitole 1.3.2 této diplomové práce.

V následující kapitole této diplomové práce dosavadní výklad a poznatky z něho vyplývající použiji pro několik návrhů *de lege ferenda*, které by v případě jejich implementace do českého právního řádu, mohly vést k oživení institutu ekologické újmy.

5. Návrhy *de lege ferenda*

Z dosavadního výkladu této diplomové práce vyplývá, že potenciál institutu ekologické újmy zůstává nenaplněn a ekologická újma se nepoužívá podle zákona o životním prostředí a ani podle zákona o předcházení ekologické újmě. Cílem této kapitoly tak bude podat několik návrhů *de lege ferenda*, které by mohly dle mého názoru vést k používání ekologické újmy a její nápravy v praxi.

5.1 Návrhy *de lege ferenda* k ekologické újmě podle zákona o životním prostředí

5.1.1 Podmínka protiprávnosti ke vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu

Již v podkapitole 2.2 této diplomové práce jsem s odkazem na § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí uvedl, že podle tohoto ustanovení vzniká odpovědnost k nápravě ekologické újmy pouze tomu, kdo ji způsobí poškozením životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním.

Jsem toho názoru, že toto *omezení* odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí zásadně redukuje její dosah, a to nežádoucím způsobem. V rámci lidské činnosti dochází v souladu s právem velmi často ke vzniku ekologické újmy, která nemusí být kompenzována dostatečně komplexně nebo žádným způsobem v řízeních podle složkových předpisů.¹⁶⁴ Cílem společnosti i zákonodárce by přitom podle mého názoru mělo být s ohledem na principy *trvale udržitelného rozvoje* a *nejvyšší hodnoty* odstranit, případně napravit (kompenzovat) co nejvíce ekologických újem, ne-li každou, a rovněž ekologickým újmám předcházet.

Možnou změnou, která by vedla k větší použitelnosti institutu ekologické újmy, tak může být právě odstranění podmínky protiprávnosti ke vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu. Změnu by zákonodárce musel provést nejen prostřednictvím novely zákona o životním prostředí, ale dle mého názoru i přijetím zvláštního zákona nebo případně novelizací jednotlivých složkových zákonů, kterými by došlo k výraznému zpřesnění a především nastavení kritérií, podle kterých by orgán ochrany přírody posuzoval, jestli v tom kterém případě ekologická újma vznikla, nebo ještě nikoliv.

¹⁶⁴ Zde mám na mysli například kompenzační opatření podle § 45i odst. 4 zákona o ochraně přírody a krajiny nebo podle § 42 odst. 1 vodního zákona.

Jakkoli se podaný návrh může jevit jako příliš ambiciózní, mám za to, že při správném uchopení zákonodárcem, příslušnými ministerstvy a dalšími orgány ochrany životního prostředí je proveditelný. Svědčí o tom stávající úprava řízení o povolení ke kácení dřevin podle zákona o ochraně přírody a krajiny, které jsem se věnoval v podkapitole 3.1 této diplomové práce. Pokud orgány ochrany přírody mohou uložit žadateli o povolení kácení přiměřenou náhradní výsadbu ke kompenzaci ekologické újmy vzniklé pokácením dřevin, které žadatel po získání povolení provede v souladu s právem, proč by obdobně nemohlo být postupováno i při povolování zásahů s potenciálem vzniku ekologické újmy do všech ostatních složek životního prostředí? Příkladem takového postupu je nedávná novelizace zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, kterou zákonodárce po mnoha letech váhání svěřil orgánu ochrany zemědělského půdního fondu možnost ukládat opatření k nápravě v případě ohrožení zemědělské půdy erozí.¹⁶⁵

Vypuštění podmínky protiprávnosti pro vznik odpovědnosti za ekologickou újmu, jak je stanovena v § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, by mohlo vést i k rozšíření používání ekologické újmy do nových oblastí, respektive do některých řízení. Žákovská navrhuje použít možnou způsobenou ekologickou újmu při posuzování záměrů s možným negativním vlivem na životním prostředí, přičemž povinnost kvantifikovat ekologickou újmu by byla jedna z povinností původce záměrů.¹⁶⁶ Při aplikaci tohoto postupu by tak například Ředitelství silnic a dálnic s. p. při plánování nových dálnic povinně kvantifikovalo ekologickou újmu, což by mimo jiné mohlo usnadnit zvolení varianty s menším negativním zásahem do ekosystémů. Základním předpokladem pro umožnění tohoto návrhu v praxi je existence dokumentů či předpisů, podle kterých bude ekologickou újmu možné kvantifikovat. Tomuto tématu se budu věnovat v následující podkapitole.

Spolu s vypuštěním podmínky protiprávnosti pro vznik odpovědnosti za ekologickou újmu by nicméně zákonodárce musel vhodným způsobem vyřešit i možné kolize odpovědností podle zákona o životním prostředí a zákona o předcházení ekologické újmě. Není žádoucí, resp.

¹⁶⁵ Dne 01.07.2024 nabyl účinnosti zákon č. 183/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Podle ustanovení § 3c odst. 3 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění zákona č. 183/2024 Sb. mají orgány ochrany zemědělského půdního fondu povinnost uložit původci závadného stavu (mimo jiné eroze) jedno nebo více opatření k nápravě tohoto stavu. Do nabytí účinnosti zákona č. 183/2024 Sb. orgány ochrany zemědělského půdního fondu žádný obdobný použitelný prostředek podle zákona o ochraně zemědělského půdního fondu neměly.

¹⁶⁶ ŽÁKOVSKÁ, K. *Ekologická újma, nevyužitá příležitost českého práva životního prostředí*. s. 817.

bylo by v rozporu se zásadou *ne bis in idem*, aby například provozovatel jako původce ekologické újmy způsobenou provozní činností byl povinen nahradit tuto ekologickou újmu v penězích¹⁶⁷ dvakrát, a to jednou podle zákona o životním prostředí a podruhé podle zákona o předcházení ekologické újmě.

5.1.2 Přijetí zvláštního předpisu a umožnění náhrady ekologické újmy v penězích

Jedním z podstatných nedostatků právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí je absence zvláštního předpisu předvídaného § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí. Do jeho přijetí nebude možné vypočítat ekologickou újmu a ani ji relativně nahradit.

Ve shodě s Žákovskou¹⁶⁸ jsem toho názoru, že výpočet a peněžní ohodnocení ztrát na životním prostředí, resp. ekosystémech, je úkol pro odborníky na jednotlivé složky životního prostředí. Ačkoliv práce na předmětném zvláštním předpisu neprobíhají, a tedy Ministerstvo životního prostředí nepřipravuje komplexní způsoby výpočtu ekologické újmy, v České republice existují dokumenty, které výpočet ekologické újmy řeší.

Prvním z těchto dokumentů je již v podkapitole 4.3 této diplomové práce popsána Metodika pro oceňování dřevin rostoucích mimo les.

Druhým dokumentem je publikace Hodnocení a oceňování biotopů České republiky,¹⁶⁹ která představuje metodu umožňující na základě několika kritérií bodově ohodnotit určitý biotop a prostřednictvím propočtu průměrné peněžní hodnoty jednoho bodu vypočítat peněžní hodnotu biotopů a ekologické újmy. Tento dokument je založen na tzv. **hesenské metodě**.¹⁷⁰ Ačkoliv Státní

¹⁶⁷ Za předpokladu možnosti uložení této náhrady. Bližší se možnostem zprovoznění, resp. zavedení relativní náhrady ekologické újmy věnuji v podkapitolách 5.1.2 a 5.2.2 této diplomové práce.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 815.

¹⁶⁹ SEJÁK, J.; DEJMAL. I. a kol. *Hodnocení a oceňování biotopů České republiky* [online]. Praha: Český ekologický ústav, 2023 [cit. 24-07-07]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/40305874_Hodnoceni_a_ocenovani_biotopu_Ceske_republiky.

¹⁷⁰ Hesenská metoda, jak vyplývá z jejího názvu, pochází z Hesenska (Spolková republika Německo). Tato metoda byla poprvé aplikována již na počátku 80. let 20. století pro stanovení bodové hodnoty určitého biotopu. Hodnoceno je celkem 8 faktorů (zralost, přirozenost, diverzita struktur, diverzita druhů, vzácnost biotopu, vzácnost druhů tohoto biotopu, citlivost (zranitelnost) a ohrožení množství a kvality biotopu. Každý faktor lze ocenit v rozsahu 1-6 bodů. Bodové ohodnocení biotopů, resp. částí životního prostředí se v současnosti používá v celé Spolkové republice Německo.

politika životního prostředí České republiky pro roky 2004-2010¹⁷¹ počítala s využitím Hodnocení a oceňování biotopů České republiky pro stanovení ekologické újmy za zábory přírodního prostředí, nikdy k tomu nedošlo a tento dokument prozatím zůstává bez využití v tuzemské legislativě.

Pokud by se tak zákonodárce rozhodl pro zhojení stávajícího stavu a přijetí zvláštního předpisu podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, aby byla umožněna náhrada ekologické újmy též relativně, nemusel by v žádném případě začínat od píky. Naopak, mohl by navázat na již zpracované dokumenty.

Žákovská s odkazem na princip *znečišťovatel/uživatel platí* navrhuje náhradu ekologické újmy v penězích v případech, kdy nebude způsobena protiprávním jednáním.¹⁷² S tímto názorem se ztotožňuji, tuzemský právní řád již kompenzaci ekologické újmy v penězích zná ve formě odvodů za kácení dřevin podle § 9 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny.¹⁷³ Pokud by tak nedošlo k systémovému řešení napříč všemi složkami životního prostředí, mohl by zákonodárce alespoň zavést možnost relativní kompenzace ekologické újmy na některých dalších složkách životního prostředí v rámci jednotlivých složkových předpisů. V tomto ohledu je nicméně nezbytné dodat, že zákonodárce ekologickou újmu a její náhradu promítl alespoň částečně do již existujících ekonomických nástrojů v ochraně životního prostředí, a to zejm. poplatků.¹⁷⁴

5.2 Návrhy *de lege ferenda* k ekologické újmě podle zákona o předcházení ekologické újmě

5.2.1 Rozšíření definice ekologické újmy a odpovědnosti za ekologickou újmu

V podkapitole 2.1 této diplomové práce jsem uvedl definici ekologické újmy podle zákona o předcházení ekologické újmě a složky životního prostředí, které institut ekologické újmy a odpovědnosti za ni podle tohoto zákona chrání. Jedná se o nepříznivé změny na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, podzemních nebo povrchových vodách nebo půdě znečištěním. Z podaného vyplývá, že zákon o předcházení ekologické újmě, který vychází ze Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí, nezahrnuje všechny složky životního prostředí. To vede k tomu, že preventivní a nápravná

¹⁷¹ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Státní politika životního prostředí*. s. 35.

¹⁷² ŽÁKOVSKÁ, K. *Ekologická újma, nevyužitá příležitost českého práva životního prostředí*. s. 816.

¹⁷³ Orgán ochrany přírody nicméně odvody nemůže z důvodu chybějícího zvláštního zákona předvídaného v § 9 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny uložit. Více o tomto uvádím v podkapitole 3.1 této diplomové práce.

¹⁷⁴ Například se jedná o poplatek za vypouštění odpadních vod do vod povrchových podle § 89 a násl. vodního zákona.

opatření nelze uložit v těch případech, kdy sice došlo k poškození životního prostředí (ekosystémů) nebo jejich poškození bezprostředně hrozí, ale jedná se o poškození např. na nechráněných druzích živočichů či rostlin. Prvním mým návrhem *de lege ferenda* ve vztahu k ekologické újmě podle zákona o předcházení ekologické újmě je tak rozšíření definice ekologické újmy tak, aby se vztahovala i na složky životního prostředí nad rámec Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí, resp. na všechny složky životního prostředí, které je prostřednictvím odpovědnosti za ekologickou újmu účelné a efektivní chránit.

Dalším, dle mého názoru omezujícím prvkem, je cílení odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě na provozovatele ve smyslu § 2 písm. i) tohoto zákona a jejich provozní činnost vymezenou § 1 odst. 2 a příloze č. 1 k zákonu o předcházení ekologické újmě. Ekologickou újmu přitom v praxi mohou způsobit i osoby nenaplňující definici provozovatele. Nasnadě tak je, aby zákonodárce zvážil, jestli odpovědnost nerozšíří i na „zbylé“ fyzické a právnické osoby a na jejich běžnou činnost, nikoliv pouze provozní činnost ve smyslu stávajícího znění zákona o předcházení ekologické újmě.

Již stávající znění zákona o předcházení ekologické újmě přitom to, jestli ekologickou újmu způsobil provozovatel dle tohoto zákona nebo ne, nestaví i přes působnost vymezenou v § 1 odst. 2 jako základ pro provedení preventivních anebo nápravných opatření. K tomuto závěru mě vede § 6 odst. 5 a § 7 odst. 6 zákona o předcházení ekologické újmě, podle kterých zajistí příslušný orgán ochrany přírody bez zbytečného odkladu provedení nezbytných preventivních anebo nápravných opatření sám, pokud je neprovede provozovatel nebo není-li provozovatel znám.¹⁷⁵ Oba druhy opatření tak dle mého názoru výkladem uvedených ustanovení mohou, resp. musí být provedeny bez ohledu na to, jestli ekologická újma hrozí nebo nastala v důsledku provozní činnosti provozovatele.

¹⁷⁵ Zákon o předcházení ekologické újmě nedává příslušnému orgánu nástroje nebo postupy, prostřednictvím kterých by mohl rozpoznat, jestli byla ekologická újma způsobena provozní činností, pokud není znám provozovatel. Stejně tak zde nejsou žádné fikce či domněnky (rozsah ekologické újmy, blízkost potenciálně škodlivé provozní činnosti v místě ekologické újmy apod.), na jejichž základě by příslušný orgán mohl určit, jestli jde o ekologickou újmu způsobnou provozní činností (neznámého) provozovatele. Orgánu tak v případě hrozby nebo vzniku ekologické újmy nezbývá, než přijmout preventivní nebo nápravná opatření i v případě újmy fakticky způsobené jinou než provozní činností ve smyslu zákona o předcházení ekologické újmě. V závěru podkapitoly 4.2.1 této diplomové práce popsány návrh novely zákona o předcházení ekologické újmě má změnit řešenou povinnost orgánu zajistit provedení nezbytných preventivních anebo nápravných opatření na pouhé právo („může zajistit“).

Obdobně jako tomu je v případě návrhu na odstranění podmínky protiprávnosti ke vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí podaném v podkapitole 5.1.1 této diplomové práce, i při rozšíření definice ekologické újmy a odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě by tyto změny dle mého názoru nebylo vhodné provést bez dalších změn v jiných právních předpisech. Nejzásadnější změnou by mělo být vypuštění institutu ekologické újmy podle zákona o životním prostředí z právního řádu České republiky z důvodu jeho možné nadbytečnosti. O tomto vypuštění blíže pojednávám v podkapitole 5.3 této diplomové práce.

5.2.2 Přidání relativní náhrady jako způsob nápravného opatření

Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí a ani zákon o předcházení ekologické újmě jako její transpoziční předpis nepočítají s relativní náhradou ekologické újmy. I přesto však Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí v bodu 1.2.3 Přílohy II počítá s možností finančního ohodnocení pro určení nezbytných doplňkových a vyrovnávacích nápravných opatření.

Jakkoli by vždy mělo být primárním cílem nahrazení ekologické újmy nápravnými opatřeními obnovení přírodních zdrojů a funkcí do původního stavu, pro případy, kdy to tak nebude zcela možné, by dle mého názoru bylo vhodné přidat jako podpůrné nápravné opatření právě možnost nahradit vzniklou ekologickou újmu v penězích. Aby bylo dosaženo využití těchto finančních prostředků ke stanovenému cíli, měl by zákonodárce spolu s přidáním tohoto nápravného opatření zároveň nastavit jejich rozpočtové určení. Tedy by finanční prostředky zaplacené jako náhrada za ekologickou újmu měly být například přímo určeny k řešení ekologických újem na území České republiky a mohly by být příjmem Státního fondu životního prostředí.

Základním předpokladem pro uvedení tohoto návrhu v život je zpracování příslušných metodik pro finanční ohodnocení jednotlivých částí přírody, resp. přírodních zdrojů ve smyslu Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí a případné újmy na nich způsobené. Metodám ohodnocení přírodních zdrojů se věnuji více v podkapitole 5.1.2 této diplomové práce.

5.2.3 Monitorování aplikace zákona o předcházení ekologické újmě

V podkapitole 4.2 této diplomové práce uvádím, že zákon o předcházení ekologické újmě se fakticky nepoužívá. Též jsem uvedl, že Ministerstvo životního prostředí v návaznosti na havárii na řece Bečvě v roce 2020 připravuje novelu tohoto zákona. Jakkoli není znám konkrétní obsah této novely (a zároveň neočekávám, že by obsahem byly návrhy přednesené v podkapitolách 5.2.1

a 5.2.2 této diplomové práce), bylo by dle mého názoru vhodné rozšířit a upřesnit povinnost Ministerstva životního prostředí v oblasti evidence případů ekologické újmy.¹⁷⁶

Důvodem pro tento spíše technický návrh je nutnost sledovat, jak příslušné orgány ochrany životního prostředí zákon o předcházení ekologické újmy používají, proč v konkrétních případech postupovaly podle složkových předpisů a ne podle tohoto zákona a podobně. Jen tak lze dle mého názoru nastavit v rámci následných novelizací celý institut ekologické újmy a odpovědnosti za ni tak, že bude skutečně fungovat a plnit svůj účel. Za předpokladu zavedení relativní náhrady jako způsobu nápravného opatření by z vyhodnocení evidence mohly vyplývat též údaje relevantní pro aktualizaci metodik oceňování jednotlivých částí přírody, resp. přírodních zdrojů ve smyslu Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí. Těmito údaji by byly například výše uložených relativních náhrad za konkrétní ekologické újmy, na základě kterých by mohla vyvstat potřeba upravit některý parametr a vliv na ocenění (např. fyziologická kvalita stromu) v příslušných metodikách, aby ocenění lépe reflektovalo skutečnou společenskou hodnotu dané části přírody.

Za tímto účelem by dle mého názoru měla být zřízena veřejně přístupná evidence případů, jež by mohly být ekologickou újmou,¹⁷⁷ přičemž příslušné orgány dle zákona o předcházení ekologické újmy by do ní měly povinnost jednotlivé případy zadávat a Ministerstvo životního prostředí by je mělo následně povinností pravidelně vyhodnocovat a vyvozovat z nich příslušné závěry včetně doporučení na případné další legislativní úpravy. Oproti stávající právní úpravě by se tak na vedení evidence podílelo víc orgánů než pouze Ministerstvo životního prostředí.

¹⁷⁶ Ministerstvo životního prostředí podle ustanovení § 16 odst. 2 písm. c) zákona o předcházení ekologické újmy vede souhrnnou evidenci případů ekologické újmy a její bezprostřední hrozby na území České republiky a jejich řešení. Zákon nicméně neukládá Ministerstvu životního prostředí s informacemi v této evidenci žádným způsobem pracovat. Pro účely zpracování této diplomové práce jsem oslovil Ministerstvo životního prostředí s žádostí o poskytnutí výpisu z této evidence. Ministerstvo mi odpovědí č.j. MZP/2027/270/1279 ze dne 05.08.2024, jež tvoří přílohu č. 5 této diplomové práce, sdělilo, že dosud nevznikl žádný případ ekologické újmy podle zákona o předcházení ekologické újmy a poskytlo mi odkaz na národní katalog s případy ekologické újmy, jež je dostupný na odkazu <https://data.gov.cz/datov%C3%A1-sada?iri=https://data.gov.cz/zdroj/datov%C3%A9-sady/00164801/db4e0ad4cc47c5110ee93379b97eacd9>. Národní katalog s případy ekologické újmy je zcela bez viditelných dat, tedy v něm není zachycen například případ prošetřované ekologické újmy, který jsem popsal v poznámce pod čarou č. 139.

¹⁷⁷ Je tedy nutné sledovat i potenciální případy ekologické újmy, aby evidence neobsahovala pouze téměř nic neříkající konstatování, že počet ekologických újem na území České republiky je „0“. Právě potenciální případy, které nakonec byly řešeny podle složkových předpisů, mohou ukázat na nedostatky právní úpravy nebo postupu orgánů ochrany přírody.

5.3 Zrušení právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí

Jak jsem uvedl v podkapitole 4.1 této diplomové práce, institut ekologické újmy a odpovědnosti za ni podle zákona o životním prostředí nebyl dosud použit. Tento stav by šel vyjádřit i jinak: kdyby se zítra Parlament České republiky jednohlasně shodl na okamžitém pozastavení účinnosti § 10 a 27 zákona o životním prostředí, vůbec nic by se fakticky nestalo.

Dle mého názoru je tak zcela na místě si po více než třiceti letech existence tohoto institutu položit otázku, jestli je třeba ho v právním řádu České republiky v aktuální podobě vůbec mít. Posledním z mých návrhů *de lege ferenda*, který jde zcela opačným směrem oproti návrhům uvedeným v podkapitole 5.1 této diplomové práce, je tak úplné vypuštění odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí, popřípadě její řešení přímým odkazem na zákon o předcházení ekologické újmě.

V návaznosti na návrhy podané v podkapitole 5.2 této diplomové práce nicméně v žádném případě nenavrhuji vypustit odpovědnost za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí bez náhrady, neboť samotný institut ekologické újmy považuji za institut s velkým potenciálem, který si v zájmu zlepšení účinnosti ochrany životního prostředí zaslouží rozvoj a hlavně používání v praxi. Novela přinášející vypuštění by tak dle mého názoru měla být provázána s rozšířením odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě a souvisejícími úpravami tohoto zákona, jakož i dalších složkových předpisů.

5.4 Dílčí závěr

Aby mohl institut ekologické újmy po více než třiceti letech existence začít přinášet nějaká pozitiva pro ochranu životního prostředí, je nutné novelizovat a doplnit stávající právní předpisy. V této kapitole jsem navrhl a popsal několik návrhů a cest, kterými by se zákonodárce mohl vydat.

Ve vztahu k zákonu o životním prostředí se první návrh *de lege ferenda* týká přijetí zvláštního předpisu je přijetí zvláštního předpisu podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí, podle kterého se má ekologická újma vypočítávat. Tento návrh by umožnil aplikaci odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí v praxi včetně uložení relativní náhrady. Druhý návrh spočívá v rozšíření odpovědnosti za ekologickou újmu i na jednání v souladu s právem, při kterém dojde ke vzniku ekologické újmy. Toto by vedlo k lepší účinnosti ochrany životního prostředí, neboť by došlo k nápravě, resp. nápravě násobně většího počtu ekologických újem.

Mé návrhy *de lege ferenda* pro zákon o předcházení ekologické újmě cílí na širší působnost tohoto zákona, a to prostřednictvím rozšíření definice ekologické újmy a odpovědnosti

za ekologickou újmu, a dále přidání možnosti relativní náhrady ekologické újmy mezi stávající nápravná opatření. Třetím, technickým návrhem je zlepšení evidence případů ekologické újmy podle zákona o předcházení ekologické újmě, aby bylo možné sbírat data, průběžně vyhodnocovat aplikaci tohoto zákona a podle zjištění jej novelami zlepšovat, popřípadě i iniciovat novelu Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí.

Závěrečný návrh *de lege ferenda* nabízí úplné vypuštění institutu ekologické újmy podle zákona o životním prostředí. Vypuštění však nenavrhují provést bez dalšího, ale spolu s rozšířením odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě a úpravami dalších složkových předpisů.

Závěr

V období mezi volbou tématu této diplomové práce a samotným zahájením prací na ní se mi jevily závěry jednotlivých kapitol jako předem dané. Ekologická újma bývá při diskusích na téma institutů na ochranu životního prostředí zmiňována jako nepoužívaná a nefunkční část právního řádu České republiky, což jsem touto diplomovou prací mínil potvrdit. Takto zkratkovité závěry byly ovšem předčasné.

Ekologická újma je od svého zavedení zákonem o životním prostředí v roce 1992 jedinečným institutem, který v oblasti ochrany životního prostředí nemá obdoby. Spolu s občanskoprávní škodou řeší ekologická újma ztráty na životním prostředí, avšak současně se od škody zásadním způsobem liší. Zatímco občanskoprávní škoda cílí na náhradu, která může být podle volného uvážení vlastníka i v penězích a která je zcela závislá na uplatnění práva na náhradu škody vlastníkem, ekologická újma tato omezení nemá. Odpovědnost za ekologickou újmu tak může být uplatněna i proti vůli vlastníka, pokud například protiprávně vykácí svůj les, ale zejména i v případech, kdy jsou zasaženy složky životního prostředí, které nemohou být předmětem vlastnického práva.

Odpovědnost za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí má nicméně zásadní limity a nedostatky, které ji od samotného zavedení zcela znemožňují použít v praxi. Prvním a zcela zásadním nedostatkem je absence prováděcího právního předpisu, který má stanovit způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti nutné k uplatnění odpovědnosti za ni. Důležitým limitem odpovědnosti za ekologickou újmu je pak možnost jejího uplatnění pouze v případech, kdy vznikne protiprávním jednáním. Zákon o životním prostředí tak ponechává bez následků ekologickou újmu způsobenou jednáním, které je v souladu s právem.

Ekologická újma podle zákona o životním prostředí se nicméně promítá do složkových předpisů. Zejména zákon o ochraně přírody a krajiny s ekologickou újmu výslovně pracuje při povolování kácení dřevin a ukládání náhradní výsadby, jež má právě ekologickou újmu kompenzovat. Pro účely oceňování dřevin rostoucích mimo les a stanovení ekologické újmy při jejich kácení byla vyhotovena Agenturou ochrany přírody a krajiny prozatím jediná metodika, kterou může použít kdokoliv a stačí mu k tomu pouze několik vstupů.

Mimo kácení dřevin se v zákoně o ochraně přírody a krajiny, ale i dalších složkových předpisech ekologická újma projevuje dílčími způsoby prostřednictvím nápravných opatření, která mají vést k odstranění závadného stavu na dané složce životního prostředí a obnovení původního stavu. Za nástroje mající základ v ekologické újmě lze označit i poplatky.

Transpozicí Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí prostřednictvím zákona o předcházení ekologické újmy do právního řádu České republiky přidal zákonodárce ještě jednu ekologickou újmu. Ta, jak bylo podrobně vyloženo, na ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí nenavazuje a je samostatným institutem s vlastním systémem preventivních a nápravných opatření. I přesto, že v případě ekologické újmy podle zákona o předcházení ekologické újmy nečekáme na žádné zvláštní ani prováděcí předpisy, v praxi se na území České republiky dosud neuplatnila.

I ekologická újma podle zákona o předcházení ekologické újmy se promítá do několika složkových předpisů. Je stanovena přednost použití preventivních a nápravných opatření k předejití a nápravě ekologické újmy před použitím opatření podle jednotlivých složkových zákonů, pokud se tato preventivní a nápravná opatření uloží. S ohledem na to, že dosud nebyla uložena žádná preventivní ani nápravná opatření, se tato přednost rovněž nepoužila.

Vše výše uvedené mi umožňuje odpovědět na první ze dvou otázek položených v úvodu této diplomové práce, tedy vyhodnotit skutečný přínos ekologické újmy v právním řádu České republiky pro ochranu životního prostředí. I přes veškerý potenciál ekologické újmy podle obou zákonů musím své poznatky shrnout do poměrně prosté odpovědi. Aktuální skutečný přínos ekologické újmy je velmi malý. Příčinou tohoto stavu je především její nepoužívání v praxi, a to ani podle zákona o životním prostředí a ani podle zákona o předcházení ekologické újmy. Alespoň malý přínos spatřuji v popsaném promítnutí do složkových předpisů, zejména do zákona o ochraně přírody a krajiny, a dále v umožnění debat odborné veřejnosti o možnostech a dalším rozvoji odpovědnosti za ztráty na životním prostředí, resp. odpovědnosti v právu životního prostředí obecně.

Odpovědí na druhou otázku položenou v úvodu, tedy možnými úpravami vedoucími k naplnění potenciálu ekologické újmy, jsem se zabýval v páté kapitole této diplomové práce věnované návrhům *de lege ferenda*. Spatřuji zde hned několik možných úprav stávajících právních předpisů, které by při vhodném uchopení umožnily začít používat ekologickou újmu v praxi.

V případě ekologické újmy podle zákona o životním prostředí je nejdůležitější deficit stávající právní úpravy k odstranění zřejmý – bez přijetí zvláštního předpisu podle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí nebude možné tento institut nikdy přímo použít. Ministerstvo životního prostředí ovšem v současnosti nemá v plánu se prací na tomto zvláštním předpisu vůbec zabývat, tedy nemůžeme očekávat, že se v dohledné době dočkáme uplatnění odpovědnosti za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí v praxi. Potenciální přínos této ekologické

újmou tak zůstává nenaplněn a tento institut bude nadále převážně obecným východiskem pro další předpisy a odbornou diskusi.

Odpovědnost za ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmě má dle mého názoru prostor k úpravě jiným způsobem. Zákonodárce by podle mého názoru měl zvážit rozšíření odpovědnosti za tuto ekologickou újmu i na složky životního prostředí, resp. přírodní zdroje, na které se nevztahuje Směrnice o ochraně životního prostředí. Rovněž by zákonodárce měl zvážit rozšíření odpovědnosti za ekologickou újmu podle tohoto zákona na všechny fyzické a právnické osoby a na jejich běžnou činnost. V současnosti se tato odpovědnost totiž vztahuje pouze na vymezené provozovatele a jejich provozní činnosti, jakkoli lze výkladem dovodit, že v případě neznámého provozovatele je příslušný orgán povinen použít preventivní anebo nápravná opatření k předejití nebo napravení ekologické újmou na chráněných přírodních zdrojích i bez jistoty, že k ní došlo provozní činností uvedené v příloze zákona o předcházení ekologické újmou. Druhým prostorem pro úpravu ekologické újmou podle zákona o předcházení ekologické újmou je přidání relativní náhrady jako způsobu nápravného opatření. Před zavedením relativní náhrady je nicméně nutné vytvořit příslušné metodiky, které budou oceňovat a ohodnocovat jednotlivé složky životního prostředí, resp. přírodní zdroje.

Závěrem tak nelze jinak než apelovat na zákonodárce, aby v souvislosti se stávajícím stavem panujícím okolo institutu ekologické újmou podle zákona o životním prostředí i zákona o předcházení ekologické újmou podnikl alespoň nějaké kroky, neboť aktuálně máme sice hned dvě ekologické újmou upravené ve dvou samostatných zákonech, ale první je v praxi nepoužitelná a druhá nepoužívaná. Jistým světlem na konci tunelu může být připravovaná novela zákona o předcházení ekologické újmou, která již má konkrétní obrysy a jejíž předložení vládě ministrem životního prostředí je naplánováno na prosinec 2024.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DAMOHORSKÝ, M. *Ekologická újma – nový pojem našeho právního řádu*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <http://www.aspi.cz>.

DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.

DAMOHORSKÝ, M. *Vyjádření České společnosti pro právo životního prostředí k aplikaci zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a její nápravě, na případ znečištění řeky Bečvy kyanidy*. České právo životního prostředí. Praha: Česká společnosti pro právo životního prostředí, z.s., 2021. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_60.pdf. ISSN 1213-5542.

FLORA, M., STANĚK, J., PRŮCHOVÁ, I. *Lesní zákon. Komentář. 1. vydání*. [Systém Beck-online]. C.H. Beck [cit. 2024-04-01]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-905-1.

GERLOCH, A. *Teorie práva*. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9.

HENDRYCH, D.; BĚLINA, M; FIALA, J.; ŠÁMAL, P.; ŠTENGLOVÁ, I. et al. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. [Systém Beck-online]. C. H. Beck [cit. 2024-04-01]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-059-1.

JANČÁŘOVÁ, I. *Právo životního prostředí: obecná část*. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0.

KOLAŘÍK J. *Oceňování dřevin rostoucích mimo les: včetně výpočtu kompenzačních opatření za kácené nebo poškozené dřeviny: metodika AOPK ČR*. 4. vydání. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2022. Dostupné z: <https://ocenovanidrevin.nature.cz/metodika.pdf>. ISBN 978-80-7620-099-9.

PSUTKA, J. *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-559-5.

SEJÁK, J.; DEJMAL. I. a kol. *Hodnocení a oceňování biotopů České republiky* [online]. Praha: Český ekologický ústav, 2023 [cit. 24-07-07]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/40305874_Hodnoceni_a_ocenovani_biotopu_Ceske_republiky.

SOVA, A., BENDOVIÁ, H., FRANČÍK, J. *Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Komentář*. 1. vydání. [Systém Beck-online]. C. H. Beck [cit. 2024-04-07]. Dostupné z <http://www.beck-online.cz>. ISBN 978-80-7400-910-5.

STEJSKAL, V., VÍCHA, O. *Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-07-3.

ŠIMANDL, M. Náhradní výsadba a odvodny – slabé stránky právní úpravy ochrany dřevin. In: *Správní právo*. [Systém Codexis]. Ministerstvo vnitra [cit. 2024-04-04]. Dostupné z <http://www.next.codexis.cz>. ISSN 0139-6005. 2016.

VOMÁČKA, V., KNOTEK J., KONEČNÁ M., HANÁK J., DIENSTBIER F. a PRŮCHOVÁ I. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář. Beckova edice komentované zákony*. [Systém Beck-online]. C.H. Beck [cit. 2024-04-01]. Dostupné z www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-675-3.

ŽÁKOVSKÁ, K. Ekologická újma, nevyužitá příležitost českého práva životního prostředí. In: GERLOCH, A.; KRZYŽANKOVÁ, K. (eds.). *Právo v měnícím se světě*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-828-0.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BAHOUNKOVÁ P. *Protierozní vyhláška po letech jednání vešla v platnost, podle ekologů ničemu nepomůže*. In: *ČT24* [online]. Praha: 11.7.2021 [cit 2024-06-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/protierozni-vyhlaska-po-letech-jednani-vesla-v-platnost-podle-ekologu-nicemu-nepomuze-33520>.

COUNCIL OF EUROPE. Chart of signatures and ratifications of Treaty 150 [online]. 01.04.2024 [cit. 24-04-01]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/recent-changes-for-treaties?module=signatures-by-treaty&treatyenum=150>.

HRADIL M. *V Bečvě kvůli chemikálii uhynuly tuny ryb. Nevstupujte do vody, varují města*. In: *Novinky.cz* [online]. Praha: 21.09.2020 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-v-becve-kvuli-chemikalii-uhynuly-tuny-ryb-nevstupujte-do-vody-varuji-mesta-40336974>.

KLÉZL Tomáš. *Končící šéf inspekce vinu za Bečvu odmítá. Měl odejít dávno, miní politici i ochránci.* In: Aktuálně.cz [online]. Praha: 07.06.2022 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/mel-odejit-uz-davno-reaguji-politici-na-konec-sefa-cizp-ten/r~38bdcc82e24911eca873ac1f6b220ee8/>.

KLÉZL Tomáš. *Otrávil Bečvu, ale odešli bez trestu. Otázky a odpovědi ke spornému rozsudku.* In: Aktuálně.cz [online]. Praha: 24.10.2024 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/becva-soud-otazky-a-odpovedi/r~a091c41471a211eeba63ac1f6b220ee8>.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.* [online]. [cit. 2024-09-27]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORND5KDYKPA/>.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministr Hladík: Další naší pojistkou, aby se Bečva neopakovala, je novela zákona o ekoujmě.* [online]. 16.06.2023 [cit 2024-07-03]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20230616-Ministr-Hladik-Dalsi-nasi-pojistkou-aby-se-Becva-neopakovala-je-novela-zakona-o-ekoujme.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Státní politika životního prostředí* [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky/\\$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2004-20210112.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/historicky_vyvoj_statni_politiky/$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2004-20210112.pdf). ISBN 80-7212-283-5.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Zpráva o životním prostředí České republiky 2022* [online]. 21.12.2023 [cit. 24-04-07]. Dostupné z: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2023/12/Zprava_ZP_CR_2022.pdf.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050* [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi/\\$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2030_s_vyhledem_2050-20220615.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi/$FILE/OPZPUR-statni_politika_zp_2030_s_vyhledem_2050-20220615.pdf). ISBN 978-80-7212-648-4.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ustanovení čl. 9 Metodické instrukce odboru obecné ochrany přírody a krajiny a odboru legislativního MŽP k aplikaci § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“) upravujících povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a ukládání náhradní výsadby.* [online].

[cit. 2024-07-02]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vestnik_mzp_2021/\\$FILE/SOTPR-Vestnik_duben_2021-210429.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vestnik_mzp_2021/$FILE/SOTPR-Vestnik_duben_2021-210429.pdf).

ŠPIČKOVÁ P. Ryby při otravě Bečvy vyskakovaly z vody na břeh, popsali u soudu rybáři. In: ČT24 [online]. Praha: 15.02.2024 [cit. 2024-07-03]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/ryby-pri-otrave-becvy-vyskakovaly-z-vody-na-breh-popsali-u-soudu-rybari-9909>.

ÚŘAD PRO PUBLIKACE EVROPSKÉ UNIE. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí* [online]. [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/NIM/?uri=CELEX:32004L0035>.

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ, V. V. I. *Příruční slovník jazyka českého* [online]. 2007-2008 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z:

https://psjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledej&heslo=odpov%C4%9Bdnost&where=hesla&zo_braz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&numcchange=no¬_initial=1. VLÁDA

ČESKÉ REPUBLIKY. *Plán legislativních prací vlády na rok 2024* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/plan-legislativnich-praci-vlady-na-rok-2024-211219/>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí

Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené činnostmi nebezpečnými životnímu prostředí

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 2/1969 o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 8/08

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 25 Cdo 2446/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ČR 5 Tz 274/2001

5. Seznam ostatních zdrojů

Green Paper on Remedying Environmental Damage (Zelená kniha)

Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2022/040/4465 ze dne 18.01.2023

Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti poskytnutí o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2023/140/668 ze dne 13.12.2023

Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. 11055/SOSP/24 ze dne 13.05.2024

Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. 17407/SOSP/24 ze dne 01.08.2024

Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2024/270/1279 ze dne 05.08.2024

White paper on environmental liability (Bílá kniha)

Seznam příloh

1. Odpověď k žádosti o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
2. Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti poskytnutí o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2023/140/668 ze dne 13.12.2023
3. Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. 11055/SOSP/24 ze dne 13.05.2024
4. Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. 17407/SOSP/24 ze dne 01.08.2024
5. Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2024/270/1279 ze dne 05.08.2024

Příloha č. 1 – Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2022/040/4465 ze dne 18.01.2023

Ministerstvo životního prostředí

Odbor kanceláře ministra

Vršovická 1442/65
100 10 Praha 10

Praha dne 18. 1. 2023
Č. j.: MZP/2022/040/4465
Sp. zn.: ZN/MZP/2022/040/1112
Vyřizuje: Mgr. Martina Pšeničková
Tel.: 267 122 436
E-mail: Martina.Psenickova@mzp.cz

Vážený pan
David Klíma
Žernovská 1366/26
100 00 Praha 10
ISDS: j7k3ikd

Odpověď k žádosti o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Vážený pane Klímo,

Ministerstvo životního prostředí (dále jen „ministerstvo“) obdrželo dne 27. 12. 2022 od České inspekce životního prostředí Vaši žádost o informace podanou podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 106/1999 Sb.“). Ve své žádosti požadujete následující informace:

1. Počet evidovaných případů ekologické újmy ve smyslu zákona o ekologické újmě na území České republiky.
2. Zda byla uložena preventivní anebo nápravná opatření podle zákona o ekologické újmě. A pokud ano, pak počet případů.
3. V případě negativních odpovědí na předchozí otázky, z jakých důvodů nebyla uložena žádná opatření podle zákona o ekologické újmě v souvislosti s úniky toxických látek do řeky Bečvy v září roku 2020.

Vaše žádost byla ministerstvu postoupena v bodech 1 a 2.

Ministerstvo posoudilo na základě § 2 odst. 3 zákona č. 106/1999 Sb. Vaši žádost podle obsahu jako žádost podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, a to ve smyslu ustanovení § 2 písm. a) bodu 3, resp. bodu 5 tohoto zákona.

K výše uvedenému Vám sdělujeme následující:

Orgány výkonu státní správy ve věci působnosti zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě (dále jen „zákon“) jsou dle zákona kromě České inspekce životního prostředí (dále jen „ČIŽP“) také Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (dále jen „AOPK“), dále správy NP a příslušné újezdní úřady Vojenských újezdů. Ani jeden z těchto orgánů státní správy (mimo ČIŽP) neeviduje na svém území doposud žádný případ ekologické újmy dle zákona a taktéž jimi nebyla dosud vydána preventivní anebo nápravná opatření podle zákona.

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 1442/65, 100 10 Praha 10

(+420) 26712-1111
posta@mzp.cz
ISDS: 9gsaax4
www.mzp.cz

Elektronický podpis
Filip Simon
Ministerstvo životního prostředí
18.01.2023 12:27



Ministerstvo životního prostředí

Odbor kanceláře ministra

Vršovická 1442/65
100 10 Praha 10

Pouze AOPK řešila v roce 2017 jeden případ podezření na škodu na životním prostředí dle zákona. AOPK v této věci došla k závěru, že předmětný případ se co do rozsahu potenciálních následků, dosahu a míry znečištění (v porovnání s co do intenzity obdobnými haváriemi řešenými dle vodního zákona) nikterak nevymyká běžné praxi a nenaplňuje znaky ekologické újmy dle zákona o ekologické újmě, proto daný případ nebyl definován jako ekologická újma a nebyla vydána ani preventivní ani nápravná opatření dle zákona.

S pozdravem

PhDr. Mgr. Filip Simon, MPA
vedoucí oddělení vládní a parlamentní
agendy a zástupce ředitele odboru
kanceláře ministra
podepsáno elektronicky

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 1442/65, 100 10 Praha 10

(+420) 26712-1111
posta@mzp.cz
ISDS: 9gsaax4
www.mzp.cz

Příloha č. 2 - Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti poskytnutí o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2023/140/668 ze dne 13.12.2023

Ministerstvo životního prostředí

**Samostatné oddělení Interních
předpisů a spisové služby**
Vršovická 1442/65
100 10 Praha 10 0

Praha dne 13. 12. 2023
Č. j.: MZP/2023/140/668
Sp. zn.: ZN/MZP/2023/140/121
Vyřizuje: Mgr. Martina Pšeničková
Tel.: 267 122 436
E-mail: Martina.Psenickova@mzp.cz

Vážený pan
David Klíma
Žernovská 1366/26
Praha 10, Strašnice
100 00 Praha
ISDS: j7k3ikd FO

Odpověď k žádosti o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Vážený pane Klímo,

Ministerstvo životního prostředí (dále jen „ministerstvo“) obdrželo dne 17. 11. 2023 Vaši žádost o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Ve své žádosti požadujete následující informace:

- 1. Byla ke dni odeslání této žádosti uložena povinnost náhrady ekologické újmy postupem předvídaným ustanovením § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí?*
- 2. Probíhají na Ministerstvu životního prostředí a/nebo jemu podřízených orgánech v současnosti diskuse a/nebo práce na návrhu novely § 27 zákona o životním prostředí, aby toto ustanovení bylo v případě ekologické újmy definované zákonem o životním prostředí použitelné, resp. použito?*
- 3. Probíhají v současnosti práce na návrhu zvláštního předpisu, jehož přijetí předvídá § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí?*
- 4. Pokud práce podle dotazu 3. neprobíhají, žádám o sdělení, kdy naposledy se návrhem předmětného zvláštního předpisu Ministerstvo životního prostředí a/nebo jemu podřízené orgány zabývaly? A existuje alespoň pracovní návrh zvláštního předpisu předvídaného § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí z této doby nebo z dob předchozích? Pokud existuje, žádám o jeho poskytnutí, a to včetně odborných podkladů týkajících se možnosti způsobu (způsobů) samotného výpočtu ekologické újmy.*
- 5. Evidujete ke dni odeslání této žádosti k dnešnímu dni evidujete jakékoli případy ekologické újmy ve smyslu zákona o ekologické újmě na území České republiky?*
- 6. Byla ke dni odeslání této žádosti uložena preventivní anebo nápravná opatření podle zákona o ekologické újmě. Pakliže již tato opatření uložena byla, žádám Vás o sdělení, v kolika případech k tomu došlo.*
- 7. Probíhají ke dni odeslání této žádosti diskuse a/nebo práce na novele zákona o ekologické újmě? Pokud ano, žádám o zpřístupnění příslušných materiálů týkajících se této novely.*

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 1442/65, 100 10 Praha 10
(+420) 26712-1111
posta@mzp.cz
ISDS: 9gsaax4
www.mzp.cz

Elektronický podpis
Ing. Aleš Kašpar
Ministerstvo životního prostředí
13.12.2023 15:15

K výše uvedenému Vám sdělujeme následující:

Ad 1) Ministerstvo nedisponuje informacemi o tom, zda byla uložena povinnost náhrady ekologické újmy dle ustanovení § 27 odst. 1 zákona č. 17/1992 Sb. Lze nicméně předpokládat, že na základě citovaného ustanovení povinnost náhrady ekologické újmy uložena nebyla.

Ustanovení zákona č. 17/1992 Sb. jsou obecně vnímána jako vyjádření určitých základních zásad a principů s tím, že v konkrétních případech se postupuje podle speciální právní úpravy na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí. Takové postupy upravuje např. zákon o vodách nebo zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů.

Ad 2) Nepocházejí.

Ad 3) Nepocházejí.

Ad 4) Práce na novelizaci zákona o životním prostředí, ani na zvláštním předpise, který by naplňoval zmocnění předvídané v § 27 odst. 1 tohoto zákona, nepochází. Neexistuje ani jeho pracovní návrh.

Novela zákona o předcházení ekologické újmě je zařazena do Plánu legislativních prací na rok 2024. Práce na novele probíhají, k dispozici však v tuto chvíli není ucelený návrh ani materiál, který by byl způsobilý k poskytnutí.

Ad 5) Do současné doby nebyl na území České republiky evidován žádný případ ekologické újmy.

Ad 6) Do současné doby nebyla uložena žádná preventivní či nápravná opatření dle zákona o ekologické újmě,

Ad 7) V současné době sice probíhá vnitřní resortní diskuze, která se zabývá případnou novelou zákona o ekologické újmě, vedená odborem legislativním, ale dosud z této diskuze není k dispozici žádný ucelený materiál.

S pozdravem

Ing. Aleš Kašpar
vrchní ředitel sekce ekonomicko-
provozní
podepsáno elektronicky

Příloha č. 3 - Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. 11055/SOSP/24 ze dne 13.05.2024



Kaplanova 1931/1
148 00 Praha 11 – Chodov
T: 283 069 242
F: 283 069 241
ID DS: dkkdkdj
aopkcr@nature.cz
www.nature.cz

Pan
David Klíma
Žernovská 1366/26
100 00 Praha 10
ID DS: j7k3ikd

NAŠE ČÍSLO JEDNACÍ: 11055/SOPK/24

VYŘIZUJE: Mgr. Jana Šrejberová

PRAHA 13. 5. 2024

Vážený pane Klímo,
dne 22. 4. 2024 AOPK ČR obdržela Vaši žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, v platném znění. Konkrétně se žádost týká zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, v platném znění (dále jen „zákon č. 167/2008 Sb.“). K Vaším dotazům poskytujeme následující informace.

1. „Evidujete ke dni odeslání této žádosti k dnešnímu dni evidujete jakékoli případy ekologické újmy ve smyslu zákona o předcházení ekologické újmy na území České republiky?“
2. „Byla ke dni odeslání této žádosti z Vaší strany uložena preventivní anebo nápravná opatření podle zákona o ekologické újmě? Pakliže již tato opatření uložena byla, žádám Vás o sdělení, v kolika případech k tomu došlo.“

AOPK ČR neeviduje ke dni doručení Vaší žádosti žádný případ ekologické újmy dle zákona č. 167/2008 Sb., tedy ani stran AOPK ČR nebyla doposud uložena žádná preventivní a nápravná opatření dle zákona č. 167/2008 Sb.

3. „Prošetřovali jste možné případy ekologické újmy? Dle informací, které mi dříve poskytlo Ministerstvo životního prostředí, jste prošetřovali možnou ekologickou újmu v roce 2017. Žádám o poskytnutí bližších informací o tomto případě (jaká složka životního prostředí byla ohrožena, z jakého důvodu jste rozhodli, že nejde o ekologickou újmu podle zákona o předcházení ekologické újmy apod.)“

AOPK ČR prošetřovala v roce 2017 na základě žádosti podané dle zákona č. 167/2008 Sb. jeden případ, jejímž předmětem byla skládka odpadů, konkrétně hrozba přetečení skládkové jímky průsakových vod na předmětné skládce. AOPK ČR po prošetření případ uzavřela se zjištěním, že případ nenaplnil znaky ekologické újmy ve smyslu § 2 písm. a) zákona č. 167/2008 Sb. ani bezprostřední hrozby jejího vzniku na podzemních nebo povrchových vodách, na půdě a ani na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích. Řízení ve věci tedy bylo zastaveno. V případě přetečení jímky průsakových vod by se jednalo o běžnou havárii ve smyslu § 40 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), v platném znění, jejíž následky nedosahují takové intenzity, aby bylo možné případ posoudit jako ekologickou újmu ve smyslu zákona č. 167/2008 Sb. S ohledem na všechny zjištěné skutečnosti došla AOPK ČR k závěru, že předmětný případ se co

do rozsahu potenciálních následků, dosahu a míry znečištění (v porovnání s co do intenzity obdobnými haváriemi řešenými dle vodního zákona) nikterak nevytéká běžné praxi a nenaplnuje znaky ekologické újmy dle zákona č. 167/2008 Sb.

S pozdravem

Ing. Pavel Pešout

ŘEDITEL SEKCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY

Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11 - Chodov

Příloha č. 4 - Odpověď Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. 17407/SOSP/24 ze dne 01.08.2024



Kaplanova 1931/1
148 00 Praha 11 – Chodov
T: 283 069 242
F: 283 069 241
ID DS: dkkdkdj
aopkcr@nature.cz
www.nature.cz

Vážený pan
David Klíma
Žemovská 1366/26
Praha 10
100 00

NAŠE ČÍSLO JEDNACÍ 17407/SOPK/24

VYŘIZUJE STANZELOVÁ

PRAHA 1. SRPNA 2024

Věc: Žádost o poskytnutí informace_Metodika oceňování dřevin

Vážený Klímo,

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (dále jen „Agentura“) obdržela Vaši žádost o informace ohledně Metodiky oceňování dřevin a jiných metodických materiálů, které by bylo možné použít pro hodnocení a ohodnocování vybraných částí přírody a které bude možné využít při výpočtu ekologické újmy (popř. společenské újmy). Agentura posoudila Vaše podání v souladu s § 37 odst. 1 dle jeho skutečného obsahu jako žádost o právu na informace o životním prostředí dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí (dále jen „zákon o právu na informace o ŽP“).

Agentura požadované informace neměla k dispozici, a proto si je v rámci zásady vstřícnosti vyžádala u poskytovatele webové aplikace Ocenění dřevin dle Metodiky AOPK ČR ve verzi 2021. Agentura se Vám omlouvá za nedodržení lhůty pro poskytnutí informace 30 dní z důvodu zdržení na straně poskytovatele webové aplikace v době jejich dovolené. Agentura jako povinný subjekt ve smyslu § 2 písm. b) bod 1 zákona o právu na informace o ŽP Vám sděluje požadované informace:

1. Máte bližší informace k využití Metodiky v praxi ze strany orgánů ochrany přírody co do četnosti? Víte o konkrétních orgánech, které Metodiku používají při rozhodování a vydávání svých stanovisek? A pokud ano, můžete mi sdělit, o jaké konkrétní orgány se jedná (např. Krajský úřad Středočeského kraje apod.)?

K využívání Metodiky jsme Vám schopni poskytnout pouze základní informace vyplývající z dat, která jsou k dispozici z používání webové kalkulačky:

K dnešnímu dni bylo provedeno podle metodiky oceňování dřevin ve verzi 2022 zhruba 149 000 ocenění, průměrně ročně okolo 55 tisíc ocenění.

Vzhledem k tomu, že uživatelé kalkulačky nejsou povinni uvádět svoji afilii, jsme schopni určit organizaci pouze u zhruba 1 800 ocenění. Ta byla provedena 61 různými organizacemi OOP (11 statutárních měst, 38 měst, 6 obcí, 4 městské části, 4 organizace správy silnic, 2 pobočky Agentury). Výpis konkrétních subjektů k 31. 7. 2024, které si ocenění stromu či porostu dřevin provedly, uvádíme v příloze (Příloha č. 1) tohoto dopisu. O tom, zda ho později použily při rozhodování a vydání stanoviska nelze z dostupných dat zjistit, ale dle našich informací ocenění subjekty provádějí v naprosté většině pro stanovení náhradní výsadby při kácení dřevin.

2. Jak postupují práce na dalších metodikách hodnocení a ohodnocování vybraných částí přírody, které bude možné využít při výpočtu ekologické újmy (popř. společenské újmy)? Předpokládáte, že v blízké době dojde k vydání některé další metodiky/aktualizace metodiky nebo obdobného dokumentu, který by mohly orgány ochrany přírody aplikovat v rámci své činnosti?

Vzhledem k šíři dotazu Vám zasíláme odkaz na stránky Agentury, kde je seznam metodik, které byly doposud zpracovány: <https://www.nature.cz/metodiky>. Zde se však jedná spíše o metodická doporučení, jak správně v jednotlivých oblastech postupovat při odborné práci, ne tedy přímo o hodnocení a ohodnocování vybraných částí přírody pro výpočet ekologické újmy.

Hodnocením socio-ekonomických přínosů soustavy Natura 2000, mezi které patří ekosystémové služby, se aktuálně částečně zabývá projekt IP Life Jedna příroda, <https://www.jednapriroda.cz/o-projektu/prinosy-chranenych-uzemi/hodnoceni-prinosu-soustavy-natura-2000/>. V procesu je tvorba Metodiky hodnocení ekosystémových služeb, zpracovatelem je Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Výstupy projektu ovšem bez nutného pilotního ověření metodiky lze očekávat nejdříve koncem roku 2026. Nelze tedy zatím říci, jak bude hodnocení dle dané metodiky fungovat a v jakých oblastech hodnocení přírody se bude používat. Pro orgány OOP zatím žádné podobné hodnocení související s ekosystémovými službami není povinné ani doporučené.

Nad rámec informace Vám zasíláme odkaz na metodiku, která hodnotí ekosystémové služby veřejné zeleně, kterou vytvořila Akademie věd ČR: https://www.czechglobe.cz/wp-content/uploads/2022/04/Metodika_TACR_TH04030496_cert.pdf.

S pozdravem

Ing. Pavel Pešout

ŘEDITEL SEKCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY

Příloha č. 1 Seznam subjektů

Příloha č. 1

Seznam subjektů (dle monitoringu návštěvnosti), které vytvořily nějaké ocenění stromu či porostu dřevin, prostřednictvím webové aplikace „Ocenění dřevin dle Metodiky AOPK ČR ve verzi 2021“.

AOPK ČR SCHKO Orlické hory a KS Hradec Králové
AOPK ČR SCHKO Pálava
Krajská správa a údržba silnic KK (Cheb)
Krajská správa a údržba silnic KK (Krásná Lípa)
Magistrát města Mostu
Magistrát města Třince, odbor životního prostředí a zemědělství
MČ Brno- Žabovřesky
MČ Praha 5
Město Buštěhrad
Město Bystřice pod Hostýnem
Město Česká Třebová
Město Dubí
Město Havlíčkův Brod
Město Hlinsko
Město Hodonín
Město Hodonín (OŽP)
Město Holešov
Město Horní Benešov
Město Cheb
Město Chrudim
Město Jesenice, oddělení životního prostředí
Město Jindřichův Hradec
Město Kolín
Město Louny
Město Milevsko
Město Milovice
Město Modřice
Město Moravská Třebová
Město Nové Město nad Metují
Město Odry
Město Poděbrady
Město Police nad Metují
Město Polička
Město Příbram
Město Rychnov u Jablonce nad Nisou
Město Stříbro
Město Tachov
Město Uherské Hradiště
Město Vyškov
Městský obvod Ostrava - Jih
Městský úřad Chotěboř
Obec Albrechtice
Obec Březolupy

Obec Deštné v Orlických horách
Obec Nižní Lhoty
Obec Polevsko
Obec Zastávka
ŘSD ČR Chomutov
ŘSD ČR Závod Praha
SMO, ÚMOB Petřkovice
Statutární město Děčín
Statutární město Frýdek-Místek
Statutární město Chomutov
Statutární město Jihlava
Statutární město Olomouc
Statutární město Ostrava - Úřad městského obvodu Poruba
Statutární město Ostrava městský obvod Slezská Ostrava
Statutární město Pardubice - městský obvod Pardubice I
Statutární město Prostějov zastoupené Odborem správy a údržby majetku města
Statutární město Prostějov zastoupené Odborem životního prostředí
Statutární město Zlín
Technické služby města Příbora
Technické služby Města Slavkov u Brna, příspěvková organizace
Technické služby Moravská Třebová, s.r.o.
ÚMOB-Mariánské Hory a Hulváky

Příloha č. 5 - Odpověď Ministerstva životního prostředí k žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí č.j. MZP/2024/270/1279 ze dne 05.08.2024

Ministerstvo životního prostředí

Odbor koordinace a podpory státní služby a resortních organizací
Vršovická 1442/65
100 10 Praha 10

Praha dne 5. 8. 2024
Č. j.: MZP/2024/270/1279
Sp. zn.: ZN/MZP/2024/270/258
Vyřizuje: Mgr. Martina Pšeničková
Tel.: 267 122 436
E-mail: Martina.Psenickova@mzp.cz

Vážený pan
David Klíma
Žernovská 1366/26
100 00 Praha
ISDS: j7k3ikd FO

Odpověď k žádosti o informace podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

Vážený pane Klímo,

Ministerstvo životního prostředí (dále jen „ministerstvo“) obdrželo dne 14. 7. 2024 (doručeno dne 15. 7. 2024) Vaši žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, týkající se *souhrnné evidence případů ekologické újmy a její bezprostřední hrozby na území České republiky a jejich řešení, kterou podle § 16 odst. 2 písm. c) zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. Konkrétně žádáte o poskytnutí následujících informací:

S ohledem na to, že se mi předmětnou evidence nepodařilo veřejně dohledat, Vás tímto žádám o poskytnutí výpisu nebo alespoň informací z ní. Konkrétně mě zajímá počet případů v této evidenci vedených a způsob jejich vyřešení.

Dále Vás žádám o poskytnutí podoby této evidence (například formou snímků obrazovky) a sdělení, jestli a případně jakým způsobem probíhá z Vaší strany vyhodnocování této evidence.

K výše uvedenému Vám sdělujeme následující:

Na území České republiky doposud nevznikl žádný případ ekologické újmy dle zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Z toho důvodu ministerstvo doposud žádný případ ekologické újmy neeviduje, což lze zjistit z Národního katalogu otevřených pod následujícím odkazem: [Případy ekologické újmy dle zákona 167/2008 Sb.](#)

S pozdravem

PhDr. Martin Kocanda, Ph.D.
ředitel odboru koordinace a podpory státní služby a resortních organizací
a zástupce státní tajemnice

podepsáno elektronicky

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 1442/65, 100 10 Praha 10
(+420) 26712-1111
posta@mzp.cz
ISDS: 9gsaax4
www.mzp.cz

Elektronický podpis
PhDr. Martin Kocanda
Ministerstvo životního prostředí
07.08.2024 16:47

1/1

Abstrakt: Institut ekologické újmy a jeho přínos pro ochranu životního prostředí v ČR

Cílem této diplomové práce je rozbor institutu ekologické újmy v českém právním řádu a jeho uplatnění v praxi. Institut ekologické újmy a odpovědnost za ní spadá do oblasti odpovědnosti v právu životního prostředí a jeho smyslem je ochrana a náhrada ztrát na životním prostředí.

S ohledem na skutečnost, že v českém právním řádu jsou hned dva samostatné instituty ekologické újmy s odlišným základem, se autor pro úplnost výkladu zabývá oběma, včetně jejich promítnutí do složkových zákonů. To vede k tomu, že tato diplomová práce pracuje nejen s tuzemskými, ale i evropskými právními předpisy.

V první kapitole autor rozebírá smysl a účel institut ekologické újmy a porovnává jej se soukromoprávní škodou. Předmětný institut je dále zakotven v systému odpovědnosti v právu životního prostředí. Pozornost je věnována též pramenům ekologické újmy. Ve zbylé části první kapitoly se autor zabývá prameny právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu a právními principy, ze kterých řešený institut vychází.

Druhou kapitolu autor věnuje právnímu vymezení ekologické újmy a základní charakteristice odpovědnosti za ekologickou újmu. Po tomto výkladu je pozornost upřena na formy nápravy ekologické újmy a souběh ekologické újmy a škody.

Třetí kapitola rozebírá promítnutí ekologické újmy ve složkových zákonech na úseku ochrany životního prostředí. Autor zde popisuje jednotlivé běžně užívané instituty, které mají základ v ekologické újmě, a dále propojení složkových zákonů se zákony upravující ekologickou újmu primárně.

Ve čtvrté kapitole se autor zabývá odpovědností za ekologickou újmu v praxi za posledních 32 let, tedy za dobu, kdy český právní řád ekologickou újmu zná. Autor zde mimo jiné vychází z odpovědí orgánů ochrany přírody na otázky autora na toto téma, kdy zvláštní pozornost věnuje případu otrávení (kontaminace) řeky Bečvy, ke kterému došlo v roce 2020. Čtvrtá kapitola dále řeší i aktuálně jedinou používanou metodiku pro oceňování části životního prostředí pro účely stanovení ekologické újmy.

V závěrečné páté kapitole této diplomové práce autor na základě předchozích poznatků podává konkrétní návrhy právního českého právního řádu. Tyto návrhy mají za cíl zlepšit v diplomové práci rozebraný neuspokojivý stav panující okolo ekologické újmy tak, aby tento institut mohl naplnit svůj potenciál při ochraně životního prostředí.

Klíčová slova: ekologická újma, odpovědnost v právu životního prostředí, životní prostředí

Abstract: The institute of environmental harm and its contribution to environmental protection in the Czech Republic

The goal of this thesis is to analyse the institute of environmental harm in the Czech legal system and its application in practice. The institute of environmental harm and liability for it falls within the area of liability in environmental law and its purpose is to protect and compensate for environmental losses.

In view of the fact that there are two separate institutes of environmental harm in the Czech legal system with a different basis, the author deals with both of them, including their projection into the component acts, for the sake of completeness of interpretation. This leads to the fact that this thesis works not only with national, but also with European legislation.

In the first chapter, the author analyses the meaning and purpose of the institute of environmental harm and compares it with civil damages. The institute in question is further embedded in the liability system in environmental law. Attention is also paid to the sources of environmental harm. In the remaining part of the first chapter, the author deals with the sources of legal regulation of liability for environmental harm and the legal principles underlying the institute.

The second chapter is dedicated to the legal definition of environmental harm and the basic characteristics of liability for environmental harm. After this interpretation, attention is focused on the forms of remedy for environmental harm and the coincidence of environmental harm and private law damage.

The third chapter analyses the projection of environmental harm in the component acts in the area of environmental protection. The author describes the various commonly used institutes that have their basis in environmental harm, as well as the interconnection of the component laws with the laws regulating environmental harm primarily.

In the fourth chapter, the author focuses on the liability for environmental harm in practice for the last 32 years, i.e. for the time when the Czech legal system has known about environmental harm. The author draws here, among other things, on the responses of nature protection authorities to the author's questions on this topic, paying particular attention to the case of the poisoning (contamination) of the Bečva river, which occurred in 2020. The fourth chapter also addresses the only currently used methodology for valuing a part of the environment for the purpose of determining environmental harm.

In the final fifth chapter of this thesis, the author makes specific proposals for the Czech legal system based on the previous observations. These proposals aim to improve the unsatisfactory situation concerning environmental harm discussed in the thesis, so that this institution can fulfil its potential in protecting the environment.

Key words: environmental harm, environmental liability, environment